

Notite curs Istorie moderna si contemporana.

Descrierea disciplinei: Familiarizarea studenților cu principalele procese și fenomene sociale, politice și economice din lumea modernă și contemporană. Introducerea unor concepte și noțiuni elementare de istorie politică, socială și culturală cu privire la dezvoltarea lumii în secolele XVII-XX (revoluție, ideologie, stat națiune, război modern, interdependență, globalizare, regimuri politice, capitalism, totalitarism, democrație, comunism, fascism, nazism etc.) . Formarea abilităților de comunicare scrisă și orală specifice reconstituirii și analizei istorice.

BIBLIOGRAFIE OBLIGATORIE:

1. Serge Bernstein, Pierre Milza, *Istoria Europei*, Iasi, Institutul European, 1998 (ed. a II-a), vol. III- IV.
2. Larousse, *Istorie Universală. Evoluția lumii contemporane*, volumul III, București, Univers Enciclopedic,
3. Paul Johnson, *O Istorie a lumii moderne*, București, Humanitas, 2003.

TEMATICA:

1. Caracteristicile lumii moderne: periodizări, caracteristici, definiții.
2. Europa în secolele XVII-XVIII. De la războiul de treizeci de ani la pacea de la Utrecht.
3. Secolul luminilor
4. Revoluțiile sfârșitului de secol XVIII (America de Nord, Franța)

5. Revoluția industrială (1750-1914) și dezvoltarea regimurilor politice moderne.
6. Relațiile internaționale în secolul al XIX-lea. De la *Concertul puterilor* la *Real-Politik*.
7. Lumea la începutul secolului XX. Primul război mondial.
8. Sistemul internațional 1919-1939. De la Versailles la Munchen. Securitate colectivă, instituții internaționale, revizionism, democrație și totalitarism.
9. De la democrație la autocrație în perioada interbelică. Regimuri ideologice versus regimuri constituționale. De la liberalismul pur la neoliberalism și centralism în economie.
10. Al doilea război mondial și originile războiului rece.
11. Războiul rece: crizele clasice, regulile sistemului 1948-1962; detente și globalizare. Noul război rece și căderea regimurilor comuniste în 1989
12. **Bibliografie opțională:**

Eric J. Hobsbawm, *Era Revoluției. 1789-1848*, Chisinău–Buc., Cartier–Codex 2000, 2002

idem, *Era Capitalului. 1848-1875*, Chisinău–Buc., Cartier–Codex 2000, 2002

idem, *Era Imperiului. 1875-1914*, Chisinău–Buc., Cartier–Codex 2000, 2002

idem, *Secolul extremelor*, București, Ed. Lider, 1998.

Charles Tilly, *Revoluțiile europene (1492-1992)*, Iasi, Polirom, 2002

Pierre Milza, Serge Bernstein (sub red.), *Istoria secolului XX*, Iași, Institutul European, 1998.

Henry Kissinger, *Diplomația*, ed. a II-a, Buc., BIC ALL, 2002

Peter Calvocoressi, *Politica mondială după 1945*, traducere Simona Ceausu, All, Bucuresti, 2000.

Charles Zоргbibe, *Histoire des relations internationales*, Paris, 1994-1995, vol. II-IV.

Hermann Kinder, Werner Hilgemann, *Atlas de istorie mondială. De la Revoluția Franceza până în prezent*, vol. I-II, Bucuresti, Enciclopedia Rao, 2001

Modul de evaluare:

Examen scris din temele cursului si bibliografia obligatorie: 70%

Referat de specialitate: 20%

1. Caracteristicile lumii moderne: periodizări, caracteristici, definiții.

MODERN, MODERNITATE – este o modalitate de a trăi prin a celebra progresul, încapsulat în idei de libertate, drepturi și emancipare. Se bazează pe o raționalitate instrumentală, pe drepturile naturale ale indivizilor, pe știință, refuzând valorile vechiului regim.

Periodizări: când începe modernitatea? Care îi sunt însușirile care o fac detectabilă? Cât de repede s-a produs transferul dinspre lumea ideilor spre realitățile sociale? Care dintre factorii progresului au contribuit în mod decisiv la declanșarea modernizării?

Răspunsuri complicate: Nu există un certificat de naștere. Există opinii care sesizează mutații de formă sau substanță, idei noi sau evenimente noi, care par a rupe cu veche ordine medievală. Autorii susțin că undeva la mijlocul secolului al XV-lea aceste idei (Renașterea) și faptele care le-au însoțit capătă o relevanță socială. Cel mai adesea, însă, limita de jos cronologică a modernizării este sesizată la începutul secolului al XVI-lea, atunci când în mai multe domenii ale vieții sunt înregistrate mutații, care semnifică o îndepărtare –nu chiar o ruptură – cu trecutul medieval.

- Revoluția descoperirilor geografice ce a atras mutații în politica economică – mercantilismul, introducerea unor mecanisme financiare moderne – apariția sistemelor bancare, instrumentelor de plată.
- Dezvoltarea statului centralizat, monarhic, devenit absolutist.
- Schimbările în ordinea tradițională a societății – etica protestantă și spiritul capitalismului – v. Max Weber.
- Revoluția științifică – Bacon, Copernicus, Newton...etc.

În esență, proces lung, în care achizițiile operate la niveluri multiple, materiale, spirituale, statale, economice, politice, sociale, culturale, schimbă felul în care oamenii trăiesc și își percep lumea. Bornele cronologice, utile pentru semnificații individuali, nu pentru proces în totalitatea, aceasta în condițiile în care orice nou regim conviețuiește multă vreme cu realitățile vechiului regim. Din această perspectivă, chiar și cronologia devine o problemă complicată, nefiind vorba de date referențiale evidente, ci de un proces dezvoltat între sec. 16-19 în vestul Europei (sau chiar 20, depinzând de arealul geopolitic aflat în discuție)

Putem determina o parte dintre însușiri. Mutarea atenției de la *Cetatea lui Dumnezeu* spre *Cetatea Omului*. Rațiunea instrumentală - cf. Descartes, *Dubito ergo cogito, cogito ergo sum*- desacralizarea treptată a vieții publice - rațiunea de stat la Richelieu sau umanizarea religiei prin reformele lui Luther, Calvin etc – revoluția științifică – achizițiile de cunoaștere bazate pe experiment, pe măsurare, pe calcul – transformarea

economică – mai ales în sfera financiară, apoi în ceea ce s-a numit *revoluție industrială* – și cea politică – *revoluțiile atlantice*

Modernizarea – fenomen și concept european. S-a realizat în moduri distincte în știință, arte, economie sau politică. Născută în Europa modernizarea a fost –și încă mai este exportată – spre alte societăți tradiționale. Este un proces prin care se transferă (prin empatie și împrumut) valori, instituții, idei și practici sociale.

Modernitatea – proces și perioadă.

Statul modern – teritorial, suveran, constituțional, bazat pe o exercitare impersonală (nu domnia omului, ci domnia legii) a puterii, statul având monopolul și controlul asupra tuturor mijloacelor coercitive, pe care le utilizează pașnic (prin birocrăție, legi, reglementări) sau violent, cu scopul de a asigura securitatea internă și externă a resortisanților săi. Cetățenii sunt responsabili față de stat, nu dependenți față de nobili primordial. Statul are autoritate și legitimitate, chiar dacă este o abstracțiune. Una care poate să taxeze, să educe, să asigure securitate.

- În secolul 16 – pe vremea lui Copernicus, dar și două secole mai târziu, cuvântul revoluție semnifică revenirea la starea inițială, mai degrabă decât schimbarea radicală, pe care noi astăzi o percepem prin respectivul cuvânt.
- N. Copernicus, *Revolution of the Heavenly Bodies*, preocupat de revenirea eliptică a planetelor, nicidecum de ceva nou, ci de ceva repetat, de rolling back.
- Doar rev. Franceză a semnat...noua ușă spre viitor. Nu reformă ci schimbare radicală, așa cum s-a consacrat în dezbaterile din Parlamentul Britanic din sfârșitul sec. 18.
- Multitudine/multiplicitate – autonomie a unei rețele de singularități productive....id est
 - o Modernitate
 - – o dimensiune filosofică, în care se schimbă noțiunea de timp istoric. Anterior trecutul oferea orizontul total al viitorului: credințe, instituții și practici legitimate cf. Modelelor și principiilor tradiționale.
 - Tip de societate sau ca experiență – rev. Științifică din s. 17 aplicarea cunoștințelor dobândite în societate și natură . raționalitate, organizare și progres. Societatea industrială, capitalistă, în care cunoașterea științifică este baza bogăției și puterii sociale. Revoluția

postmodernă presupune schimbarea lumii fără însă a prelua puterea

- Lumea medievală se baza pe credință, tradiție și loialitate față de ideea cetății lui Dumnezeu, monarhie
- 1650 / proces de rationalizare și secularizare
 - Chestionarea tuturor dimensiunilor / revoluția științifică
 - Criza identității europene – rationalism, noile culturi decoperite în spațiul European –circulația valorilor bazată pe tipar, dar și mutațiile produse în termenii disipării multor alterități – sau extra-european (descoperirea Americii).

Andre, a lui Voltaire, remarca că> Ratiunea circula însoțită de doi prieteni, experiența și toleranța. Agricultură și Comerțul erau și ele de față.

În concluzie, ne aflăm în fața unor societăți în curs de modernizare atunci când:

- a. Tranziție demografică – se schimbă distribuția și numărul celor care locuiesc într-o societate. De la comunitate spre societate, noi rețele sociale, noi forme de agregare, de formare identitară.
- b. Comercializarea economiei – se face tranziția de la economia autarhică, suficientă, spre cea de consum, bazată pe asigurarea comodităților sociale și nu doar nevoilor de supraviețuire.
- c. Dezvoltarea spiritului capitalis
- d. Creșterea divizării sociale a muncii –implică o diferențiere a funcțiilor economice și politice a acesteia
- e. Acomodarea socială cu modalitatea rațională, științifică de a gândi
- f. Transformarea modului de comunicare +presa, comerțul, etc.
- g. Urbanizarea
- h. Democratizarea – noi forme de participare politică, de instituții politice, de legitimitate politică
- i. Industrializare – se produce tranziția de la o economie preponderant agrară spre una bazată pe societatea industrială

2.SECOLUL LUMINILOR. Nasterea ideologiilor moderne

- lungul secol 18 (1685-1815) - Siecle des Lumieres- Aufklarung – Age of Reason - secolul luminilor, al celebrării rațiunii, a cunoașterii, libertății și fericirii prin emancipare.
- perioada luminilor, contemporană cu exponenții săi majori. Pentru unii începe cu viața filosofului german Gottfried Wilhelm von Leibniz (1646–1716) și se încheie cu viața altui filosof german Immanuel Kant (1724–1804).Pentru alții, începe cu viața altor doi filosofi, de această dată francezi, Francois-Marie Arouet, cunoscut ca Voltaire (1694–1778) și Charles-Louis de Secondat, Baron de Montesquieu (1689–1755), finalizându-se cu cea a lui Kant.
- iluminismul – mișcare intelectuală, dar și o stare mental orientată spre progress. I. Kant : epoca luminilor a fost era în care omul s-a emancipat de ignoranță și superstiții.
- Ca mișcare intelectuală, iluminismul își are originea în creștinism și în scrierile clasicilor, ambele surse fiind interpretate în spiritual epocii de savanții-filosofi.
- are o dimensiune teoretică –legată de cunoaștere- și una pragmatic legată de utilizarea cunoștințelor, a rațiunii, pentru vindecarea societății.
- matematica si astronomia – masurarea și numărarea, explicarea materială a realității (Descartes), Acumularea de cunoștințe (Francis Bacon *Noul Organon 1620*) va aduce corectarea vechilor cunoștințe (vezi Keppler si Copernicus). Newton vede universal ca pe o mașinărie ce operează cf. unui set de legi, la baza cărora stă cea a gravitației.
- empiricismul, drepturile natural, enciclopedismul, științele – alte surse ale așezării fundației iluminismului.
- Luminisme –nationale, locale si internationale
 - o moderat sau rational, bazat pe toleranta si compromis cu religia – modelul englez
 - o Sceptic, raționalist, francez, prin excelenta
 - o Revoluționar, cu Rousseau si Payne (Epoca ratiunii)
 - o Didactic, modelul scotian – cu patru direcții: nu toate lucrurile se pot explica prin rațiune; sunt importante

sentimentele și sensul lucrurilor, este important să înțelegem lucrurile în derulare lor, pe baze empirice; natura umană-

Ce a fost iluminismul – nu un lucru, nici macar o perioada, ci un proces avand in centrul sau ratiunea, dorinta de cunoastere si experimentare, cu scopul de intelege si imbunatati conditia umana.

Travelling nature of knowledge – migrarea presupune modificare.V. Edward Said / o noua perspectiva. Un proces de reprezentare si institutionalizare diferit de cel prezent la punctul de origine- adica transplantare, transferare, circulare si comert al ideilor si teoriilor

- Patru pcte: originea – adica felul in care s-a originat si a fost exprimata discursiv
- Distanta traversata –tranzitia acestei idei prin varietatea de contexte sociale si intelectuale
- Condiționările / acceptarea sa nu in uz si folosinta
- Noua sa pozitie – adica masura in care este incorporata in alte spatii

Ideologiile moderne.

multitudinea definitiilor - in esenta un sistem de idei si credinte care orienteaza actiunea politica; in societatea ideologiile structureaza sistemul de valori si credinte; ideologiile reprezinta o uniune sacra intre idei si putere, ele sunt create de ganditori politici, care in majoritatea lor nu au fost activi politic, dar care au incercat sa influenteze prin ideile lor miscari politice.

-**orice ideologie** implica o constructie sociala a realitatii / este un discurs dominant al societatii/, care are un grad mare de abstractizare, cu scopul de a legitima viitorul printr-o evaluare subiectiva a prezentului care isi gaseste argumente factuale si logice in trecut. este o harta cognitiva a prezentului pentru a face posibila intelegerea abstractiunilor pe baza unui trecut cu scopul de a legitima un viitor.

- **utilitatea ideologiilor** (cf. Antonio Gramsci) este aceea de a ne ajuta pe noi sa intelegem cum grupurile dominante din societate reusesc sa mentina in subordine celelalte nuclee sociale fara a apela la mijloace coercitive. Rezulta ca ideologiile trebuie analizate pe de o parte ca *viziuni asupra lumii* (ca filosofii ale multimilor, opinii populare) si, pe de alta, ca articulari ideatice menite sa legitimeze lupta impotriva vechiului sistem.

-**rolul ideologiilor**> 4 functii:

- explica fenomenele politice - explica schematic viata politica

- ofera aderentilor criterii si standarde pentru a evalua ceea ce e bine si rau in viata social-politica
- ofera aderentilor o identitate si ii doteaza cu o harta pentru a se misca cultural, social si politic.
- confera celor interesati un program de actiune - ofera raspunsuri logice la intrebarea Ce este de facut?

Origine istorica: sfarsitul secolului al 18/lea, in Franta prerevolutionara, apar incercari de explicare a relatiei dintre filosofia epocii si actiunea politica, dintre filosofi si politicieni. Cei care nu erau nici una nici alta, desi aveau aspiratii, sunt numiti ideologi. Cuvantul pare a fi fost utilizat si explicat ca atare de Antoine Louis Claude Destutt, Conte de Tracy (1754-1836), in timpul revolutiei din Franta si mai apoi. In conceptia sa ideologiile erau legaturile dintre logica, psihologie si politica, pe care intelectualii trebuiau sa le descopere si sa le explice politicianilor ca matrice ale actiunii acestora pe baze stiintifice si istorice.

Inainte de Tracy, in lucrarile lui Thomas Hobbes sau John Locke (s. 17) dar si a majoritatii iluministilor sunt de inregistrat incercari de a explica adevarul sau falsitatea ideilor cu scopul de a fi aplicate in politica.

-1795, la Institutul Francez, Tracy si colegii sai, incearca sa formalizeze rolul ideologiei pe trei aliniamente:

- progresul este dezirabil
- progresul vine dinspre ideile corecte
- ideilor incorecte (politic) trebuie sa le fie opusa rezistenta

Ideologii primordiale in lumea moderna;

a. **LIBERALISMUL** - are doua principii fundamentale, in jurul carora s-a creionat lumea moderna, *egalitatea si libertatea*; pe baza lor s-a structurat dezvoltarea institutionala a lumii moderne pe axa: drepturile naturale ale omului sunt operationalizate prin crearea de drepturi politice pentru cetateni care au libertati si responsabilitati fata de stat. Surse istorice ale liberalismului:

- Mostenirea britanica: de la Magna Charta Liberatatum (1215) si lupta membrilor Camerei Comunelor pentru obtinerea limitarii puterii monarhice, la ganditori precum John Locke, Thomas Paine sau John Stuart Mill).
- Mostenirea franceza: Declaratia drepturilor omului si cetateanului, Charles, baron de Montesquieu, Benjamin Constant sau Contractul social al lui J.J. Rousseau.

- Mostenirea experientei americane: drepturile politice protejate constitutional - dela Bill of Rights adoptat in Virginia, Declaratia de Independenta, Constitutia din 1789, la cartile lui Thomas Jefferson, Benjamin Franklin, George Washington si pana la dezbaterile din The Federalist Papers sub egida lui Thomas Maddison.

Analizati primele trei articole din Declaratia drepturilor omului si cetateanului, 1789:

- "1. Oamenii sunt născuți și rămân liberi și egali în drepturi. Distincțiile sociale pot fi regăsite doar în bunăstarea generală.
2. Scopul tuturor asociațiilor politice este prezervarea tuturor drepturilor naturale și imprescriptibile ale omului. Acestea sunt: libertatea, proprietatea, securitatea și dreptul de a rezista la opresiune.
3. Principiul suveranității rezidă fundamental în voința națiunii. Nici un corp și nici un individ nu pot exercita o autoritate ce nu este derivată direct de la națiune...."

- orice societate este o colectivitate de indivizi care se asociaza liberi si egali, care au capacitatea de a progresa, de a-si implini interesele, aspiratiile si dorintele, fara a afecta fundamental conditia celorlalti.

- liberalismul s-a nascut in contextul conflictului dintre exponentii burgheziei si adeptii vechiului regim (stari medievale, ghilde, etc). Inicial conflictul s-a dus in contextul luptei pentru limitarea puterii monarhice absolutiset, apoi, pentru extinderea drepturilor Parlamentului, pentru constitutionalizarea exercitiului puterii politice, si abia la sfarsit pentru obtinerea drepturilor civile si cetatenesti. (Vezi John Stuart Mill, *On Liberty*, 1859)

b. CONSERVATORISMUL: reactie moderna la excesele liberalismului (anarhic) revolutionar promovat in timpul revolutiei din Franta. Se bazeaza pe ideea de legitimitate, istoricitate, evolutie si organicism. In cuvintele lui Edmund Burke, conservatorismul este o perspectiva istorica asupra devenirii societatii. Toate institutiile sociale, sunt in opinia sa, creatii istorice, legitime, validate in timp, si nu creatii fara suport organic.

- conservatorii militeaza pentru o dezvoltare organica a societatii, prin pastrarea traditiilor institutionale si innoirea formelor de manifestare sociala si politica in cadre legale. Statul, biserica, elitele, aranjamentele superioare, metafizice, sunt elementele fundamentale ale devenirii sociale. Fara a reprimi ideea de libertate, ii asociaza corelativul responsabilitatii publice, si prin aceasta contribuie la transferul

treptat al valorilor in sistemul public, dinspre nou spre legitim, dinspre revolutionar spre evolutiv si organic.

- conservatorii au o viziune pesimista asupra naturii umane, argumentata din traditionalul pacat originar, consacrat in religia crestina (cel putin in ceea ce priveste marea masa a cetatenilor). Din aceasta perspectiva, dar si din realitatea ca nu a existat o reala dezvoltare a *maselor* in zorii modernitatii (analfabetism, lipsa de consistenta sociala, etc), conservatorii au argumentat in favoarea limitarii libertatilor si egalitatii, sustinand nevoia de ordine. O ordine sociala, politica, economica, derivata istoric, organic, nu una de natura divina ci una care sa reflecte societatea cu ierarhiile ei, cu inegalitatile de natura genealogica, economica, sociala sau politica.

- conservatorii sustine preeminenta culturala a civilizatiei, prin intermediul actiunii elitelor si al autoritatii de care se bucura acestea in guvernarea societatii. De aici deriva un alt principiu fundamental al ideologiei conservatoare, cel al *legitimitatii*. Adica a construirii legale a exercitiului autoritatii, a legilor sociale care au lasat lucrurile astfel, legitim si traditional. Ca urmare, puterea, a statului, a claselor superioare, este exercitata legitim in interesul tuturor de cei capabili sa faca asta.

c. IDEOLOGII RADICALE - cele ce doresc o completa rasturnare a realitatilor sociale printr/o restructurare sociala a corpului social, a ierarhiilor si a viziunii asupra lumii: marxism, socialism, anarhism, feminism etc. postcolonialism

- MARXISMUL - dupa numele parintelui fondator Karl Marx (1818-1883)
 1. critica a sistemului capitalist printr-o dialectica materialista, in care intreaga istorie devine o lupta intre clase, intre cele care detin controlul mijloacelor si a relatiilor de productie. Este o ideologie care doreste inlaturarea pe cale revolutionara a societatii liberal-capitaliste pentru emancipare totala a omului, pentru eliminarea exploatarii omului de catre om si construirea unei societati a egalilor.
 2. elemente functionale:
 - teoria alienarii, materialismul istoric, lupta de clasa, socialismul stiintific si o noua teorie a valorii muncii.
 3. perspectiva diferita asupra istoriei, pe care o intelege ca o succesiune a modurilor de productie, fiecarui tip identificat asociindu-i o suprastructura politico-sociala. (PREISTORIE -

comunism primitiv; ISTORIA STRAVECHE - despotismul asiatic; SCLAVAGISMUL - antichitatea clasica; FEUDALISMUL - evul mediu; CAPITALISMUL- SOCIETATEA MODERNA).

4. IN FIECARE EPOCA o clasa a beneficiat de privilegii si i-a exploatat pe restul. Schimbarea de epoci s-a produs prin conflictul dintre clase.
5. Principala sa opera *Capitalul*, este o critica la adresa sistemului capitalist, in care muncitorii sunt exploatati pentru ca proprietarii sa beneficieze de profit. el argumenteaza necesitatea revolutionara ca profitul sa apartina celor care produc, nu celor care detin in proprietate mijloacele de productie.

- ANARHISMUL - ideologie nascuta la mijlocul sec. 19 ca o critica la neajunsurile egalitar-etatiste ale socialismului marxist.

-principalii exponenti Emma Goldman (1869-1940) si Pierre Joseph Proudhon (1809-1865). In lucrarile si actiunile lor au militat pentru deplina si perpetua libertate individuala a cetatenilor, in conditii de socialism. Refuza centralismul democratic, formele ierarhice de guvernare si doresc *eliberarea tuturor de fantoma puterii politice si economice*. Atingerea stadiului suprem de dezvoltare a umanitatii va depinde de crearea unei noi ordini sociale bazate pe legi care sa consacre deplina libertate individuala a celor ce muncesc (de aici doua varietati de anarhism: anarho-sindicalismul si anarhismul individualist). Aceasta ordine va trebui obtinuta prin orice mijloace, implicit printr-o maxima coercitie si violenta.

- FEMINISMUL - genul este o unitate de analiza asupra lumii politice. Pleaca de la constatarea ca mai bine de doua mii de ani femeile nu au fost reprezentate social si politic, emanciparea lor graduala nefiind de natura sa le permita sa isi ocupe locul in societate pe masura reprezentarii lor demografice si a calitatilor umane. Construiesc societatea in termenii opozitiei barbati-femei, considerand-o a fi patriarhala si ierarhizata. Urmaresc obtinerea unei redistribuiri a puterii in societate intre barbati si femei.

3. Europa în secolele XVII-XVIII. De la războiul de treizeci de ani la pacea de la Utrecht. –de adăugat

4. Revoluțiile ATLANTICE (Anglia, America de Nord, Franța) – de adăugat.

5. **Revoluția industrială (1750-1914) și dezvoltarea regimurilor politice moderne**

Revoluția industrială

- **punct de turnură** în istoria umanității – schimbare a stilului de viață pe baza noilor tehnologii, a noilor amplasamente productive, fabrici sau uzine, a transformării mediului de afaceri, a restructurării formelor de muncă, precum și printr-o ruptură demografică, ce a dus la crearea unei societăți urbane, modernizate. Trei factori au influențat, în durata lungă, manifestarea a ceea ce în istoriografie se numește *revoluție industrială*:

- Creșterea evidentă a populației în statele care au început modernizarea, preponderent în nord-vestul Europei, implicat o mișcare a populației dinspre mediul urban spre cel rural.
- Stimulul asociat revoluției științifice, a raționalismului, umanismului și preocupărilor pentru explicația științifică a fenomenelor naturale. Fizica newtoniană, mecanica fluidelor sau cele din zona chimiei.
- Schimbările tehnologice au căpătat o aplicație economică și comercială, prin industria de creditare, respectiv prin sprijinul acordat de stat, prin patente, companii publice, dezvoltarea infrastructurii, antreprizelor economice

- alți **factori** care au condus la declanșarea procesului, de la începutul secolului al 18-lea și până la sfârșitul secolului al 19-lea:

- sprijinul acordat studiilor științifice și aplicării achizițiilor inovative din fizică, chimie, biologie, mecanică, în sfera activităților comerciale.

- mercantilismul și centralizarea, birocratizarea și implicarea statului în reglementarea activităților economice.

- creșterea demografică, bazată pe o agricultură mai performantă, pe adaptarea unor standarde de igienă în mediul urban ce au limitat efectele epidemiilor. Din secolul 17 și până în sec. 19, Franța, Germania sau Italia au cunoscut o creștere cu aproape 80%, în timp ce în Anglia – cu tot exportul de populație spre America – creșterea a fost de 280%.

- specializarea activităților economice și a distincțiilor de clasă.

- **originea** procesului este de regăsit în Marea Britanie, la mijlocul secolului al 18-lea. De aici, după 1815, procesul s-a extins în statele din nordul Europei, al Italiei, Statele Unite, Europa centrală și, în cele din urmă, în spre Orientul Mijlociu, America Latină și Asia.

- **efectele revoluției industriale:**

- sprijină bazele civilizației occidentale în domeniul social și economic; creșterea majoră a producției economice și a consumului;

-înlocuirea vechilor surse de energie (umană, animală sau naturală –apa sau vântul) cu forme bazate pe energia mecanică, produsă de aburi, cărbune și, de la sf. Secolului 19, gaz și electricitate;

-transformă formele de socializare umană, prin intermediul muncii, educației, al urbanizării și schimburilor între actorii naționali pe arena globală.

Istoriografie: a fost un lung proces evolutiv, marcat de rupturi sau o adevărată revoluție. Istoricii au încercat să formuleze primordial răspunsuri la această dilemă: termenul de revoluție industrială a apărut târziu, în jurul anului 1880, iar explicația sa este legată de *Lecturile dedicate revoluției industriale din Anglia susținute de Arnold Toynbee*. În concepția sa pe parcursul sec 18-19 o schimbare dinamică a avut loc în Anglia, prin creșterea populației, prin creșterea productivității în agricultură spre celelalte activități economice, prin intermediul producției de fabrică. Rezultatul a fost acela că în ambinetul britanic s-a petrecut o mutație importantă în ceea ce privește reglementarea activităților economice, prin creșterea competiției pe piața dar și prin amplificarea schimburilor. Deceniul 1760-1770 a fost pentru el, marker-ul schimbării, care a dat naștere industrializării. Marea majoritate a istoricilor care i-au succedat au argumentat și nuanțat perspectivele consacrate, dar prea puțin rafinate, de către Toynbee (a murit destul de repede). Cele mai semnificative mutații au vizat:

- a. Schimbarea perspectivei de la decada a șaptea pe durata lungă a procesului;
- b. Enunțarea altor factori care au favorizat schimbarea din mediul social și politic.
- c. Punerea în discuție a conceptului de revoluție industrială (H.J. Clapman), respectiv a etapizării procesului (s-a consacrat faptul că de abia în a doua jumătate a sec. 19 s-a generalizat fenomenul în statele avansate). Etapizările au vizat perioada anterioară, cea a debutului, a maturizării procesului și, a epocii consumului de masă (Walt. W. Rostow, *The Stages of Economic Growth*).
- d. Actualmente, deși se recunoaște existența unui proces general, subîmpărțit în una, două sau trei perioade (vârste), viziunea generală tinde spre analizarea revoluției industriale la nivel național, recunoscută fiind întâietatea Angliei și exportul revoluției spre alte state din vestul Europei și America(după 1830), și de abia apoi înspre restul lumii (sf. Sec. 19 și începutul sec. 20).

Etapele procesului de industrializare:

A. Prima vârstă cca.1700-1830.

- a. Creșterea populației: 1700 în Europa 120 mil; 1750- 140 mil; 1790-190 mil. – deși avansul demografic vizibil, doar

treptat este înregistrat în mediul urban, și doar acolo unde noile tehnologii și investițiile economice atrag mare parte din populația excedentară.

- b. Schimbarea stilului de viață în mediul urban – apariția noii clase, burghezia sau a nobilimii de robă, a birocrăției, a industriilor financiare, dar și noile posibilități economice încurajează dezvoltarea unui nou tip de consum, a unei noi culturi publice (educație, reducere analfabetism, circulația ideilor prin ripar, carte și ziare).
- c. Schimbarea rolului științelor și tehnologiei – raționalism, drepturi naturale, preocupare pentru nou – în fapt revoluția științifică din sec. 16-17, capătă o relevanță pragmatică, aplicativă în viața cotidiană, mai ales la nivel economic de abia în sec. 18. Studiile tehnologice sunt alimentate de stat, de mecenazi sau de investitori, cu scopul de a utiliza rezultatele acestora la nivel simbolic sau referențial (în economie). Mai ales în industria mineitului și în cea a prelucrării lânii și a altor textile se produc schimbări majore ce duc la declanșarea schimbării.
- d. Spiritul capitalist și consumerismul – mercantilismul statelor, comerțul extins cu alte regiuni geografice, colonialismul, revoluția creditului, apariția sistemelor bancare, investițiile din comerț sunt treptat redirecționate spre infrastructura internă, agricultură și industria legată de consum. Schimbarea sistemului de taxare – mai întâi în Anglia și Olanda – pentru a se încuraja comerțul și a se proteja producția internă – cu sprijinul burgheziei și comercianților ce încep treptat să domine spațiul politic.
- e. Revoluția agrară în Anglia – sec. 17-18 – schimbarea relațiilor de producție (treptat este abolită dependența proprietarilor de rege, implicit relația dintre aceștia și cei dependenți de ei, care devin din șerbi sau iobagi, muncitori contractuali); statul preferă să taxeze producția și comerțul și să evite implicarea sa – de tip medieval – în agricultură prin preluarea de redevențe; investiții în agricultură, transferul proprietăților în management-ul (arenda) celor interesați de profit în această sferă de activitate; nobilimea nu mai este interesată de viața rurală, astfel că preferă să își vândă micile proprietăți ceea ce concură la o agregare pe scară largă a unor exploatari agricole mari, care încep să fie

exploatate rațional pe bază de noi tehnologii sau în lumina noilor cercetări (în sec. 18 în Anglia a existat o adevărată competiție pentru obținerea de rase cât mai productive sau de semințe cu grad mare de productivitate)

- f. Revoluția industrială în Anglia: dacă la începutul sec. 18 economia engleză se baza pe agricultură, pe meșteșugurile tradiționale și pe comerț, un secol mai târziu peisajul economic era complet schimbat – agricultura rămâne un domeniu important, dar modernizat și cu o productivitate crescută; meșteșugurile sunt înlocuite de manufacturi și, mai apoi de producția de fabrică; comerțul devine bidirecțional.
- i. De ce în Anglia – poziție geografică favorabilă, imperiu extins, izolare față de conflictele europene, nu există bariere comerciale interne și se fac investiții în infrastructură;
 - ii. Resurse naturale adecvate: minereu de fier, cărbune, lemn. Spre exemplu, la 1700 Anglia exploata 3 milioane tone cărbune anual, de șase ori mai mult decât toate celelalte state, în 1800 exploata 11 mil, în 1870 peste 100 mil tone. Diferența este explicată prin aplicația industrială a puterii calorice a acestuia în siderurgie, abur și exploatarea altor minerale.
 - iii. Spiritul inventiv – aplicarea sa pentru creșterea productivității – vezi anexa de la sfârșit cu o cronologie a diferitelor invenții și a aplicațiilor lor – Nu se cere la examen memorarea vreuneia).
 - iv. Spiritul antreprenorial și investițiile în noile industrii, cu sprijinul statului. Este cazul analizei pe care Cristine MacLeod, (*Inventing Industrial Revolution. British Patent System 1660-1680*, Cambridge Univ. Press, 2002) o argumentează în sensul că privilegiile pentru invenții acordate de statul britanic au cunoscut nu doar o creștere ci și o schimbare calitativă. De la privilegii regale acordate comercianților legislația din Anglia a evoluat în sec 16-17 spre monopolul statului asupra recunoașterii patentelor. Asemenea brevete au fost acordate nu ca privilegii ci recunoașteri ale dreptului individual de folosință în stat.

- v. Schimbarea în percepția economiei din perspectivă teoretică – Adam Smith (1723-1790) –liberalismul clasic bazat pe trei principii majore (The wealth of Nations, 1776):
1. Libertatea comerțului, lipsa de implicarea a statului mercantil – asta înseamnă să nu produci scump, ci să cumperi ieftin.
 2. Valoarea muncii, nu resursele naturale dau măsura valorii unei economii, ci munca celor care le exploatează (le extrag, prelucrează, finisează și le vând).
 3. Statul să nu intervină direct în economie, misiunea sa fiind aceea de a sprijini prin investiții și reglementări în infrastructură. Piața trebuie să decidă valoarea economiei.

Cronologia descoperirilor stiintifice.

1654 Otto von Guericke – mașina atmosferică, utilizată pentru scoaterea minereurilor.

1690 Denis Papin, primul mecaism bazat pe forța aburilor.

1709 Abraham Darby, procesul de topire a fierului pur.

1712 Thomas Newcomen, noul motor atmosferic pentru eliminarea apei din mine.

1733 John Kay, inventează ‘flying shuttle’, un fel de rezervor zburător pentru preluarea firelor de lână.

1752 Benjamin Franklin, primele experimente electrice.

1769 James Watt, își patentează motorul cu abur.

1764 James Hargreaves inventează ‘spinning jenny’, fusul zburător, mașinărie care permite toarcerea mecanizată a textilelor.

1779 Richard Arkwright dezvoltă mecanismul bazat pe forța apei pentru a crește numărul de fusuri.

1784 Henry Cort își patentează procesul de topire a fierului

1787 Edmund Cartwright inventează mașina de tors combinată.

1814 George Stephenson dezvoltă prima locomotivă care merge pe aburi.

1839 Charles Goodyear patentează vulcanizarea cauciucului.

1844 Samuel Morse, telegraful, pe care l-au dezvoltat și Wheatstone și Cook.

1851 Marea Expoziție Universală de la Londra (Crystal Palace) care atrage 6 milioane vizitatori.

1876 primul patent al motorului având comstie internă realizat de inginerul August Otto.

1876 Alexander Graham, telefonul.

1879 Thomas Edison, filamentul.

1880–1914 Twenty million immigrants enter the United States.

1882 Thomas Edison, construiește prima stație de generare a electricității in New York.

1883 Karl Benz primul automobil

6. Relațiile internaționale în secolul al XIX-lea. De la Concertul puterilor la Real-Politik

RELATIILE INTERNATIONALE IN SECOLUL AL XIX-LEA.

Secolul nationalismului, al imperiilor, al legitimitatii conservatoare, al cooperarii internationale ca baza a constituirii statelor moderne in Europa, sunt tot atatea caracterizari facute pentru aparent turbulentul secol al XIX-lea in literatura de specialitate. In fapt, dupa o lunga perioada in care mecanismul balantei de putere intre statele teritoriale europene a permis echilibrarea sistemului pe calea conflictelor, a razboaielor purtate in conditii de egalitate de actorii internationali, razboaiele purtate de Napoleon au pus marile puteri in situatia de a nu mai permite micilor actori sa periclitizeze aranjamentele dintre ele. Rezultatul a fost mai mult decat elocvent. Numarul conflictelor majore s-a restrans, pacea a devenit o constanta intrerupta doar cu prilejul decaderii unora dintre fostii mari actori sau a acceselor nationalismului in cautarea suveranitatii.

Explicatii pentru lungul secol al XIX-lea:

- recalibrarea Marilor Puteri; dispar din aceasta categorie Spania, Olanda sau Suedia, se afirma Rusia, Prusia (devenita Germania) si Italia. In fapt echilibrul a fost sustinut de 5 puteri dupa 1815 (Franta, Anglia, Imperiul Habsburgic -devenit Austriac si apoi Austro-Ungar din 1867 - Rusia si Germania). Lor li s-au alaturat dupa 1861 Italia si dupa 1878 Turcia.
- Noul mecanism de reglementare si prevenire a conflictelor: *concertul puterilor europene*. ale carui baze au fost puse cu prilejul congresului general ce a determinat pacea dupa conflictele generate de Napoleon. Nici un razboi nu va fi incheiat daca la constructia pacii nu participa si alte puteri decat cele participante (vezi anexa Congresului de la Viena).
- acomodarea puterilor la valurile succesive de manifestare a nationalismului. Interventia lor pentru consolidarea statelor nationale (Grecia, Belgia, Italia, Tarile Romane, etc).
- transferul bataliei coloniale in afara spatiului european, in Africa si Asia, dupa pierderea Americilor.
- decaderea treptata a vechilor imperii (Otoman, Austriac...) cu sprijinul celorlalte puteri.
- valul al doilea al industrializarii - cresterea confortului vietii.

Perioadele lungului secol>

a. **perioada sistemului Metternich, a Concertului Marilor Puteri: 1815-1848.** Consacrarea legitimitatii, conservatorismului si mecanismelor preventive pentru limitarea efectelor nationalismului. Doua genuri de puteri> conservatoare si liberal-mercantile. Cele

conservatoare, prin a Sfinta Alianța dintre Rusia, Prusia și Austria au intervenit, chiar și cu forța armelor dacă era necesar, în afacerile interne ale statelor pentru a preîntâmpina reînvierea radicalismului, a naționalismului și a liberalismului, respectiv pentru a preîntâmpina alterarea statu-quo-ului stabilit prin Actul final de la Viena. Cele liberale preocupate de mercantilismul colonial și de pastrarea echilibrului de forte în Europa. Sistemul de conducere al relațiilor internaționale s-a făcut prin consultări până în 1825 și prin concertare (negocierea soluției minim admisibile) până în 1848. Evenimente majore

- Independența Greciei (1821-1829)
- Neutralizarea Belgiei (1830)
- Eliminarea europenilor de pe scena Americilor - Doctrina Monroe (1823)
- Revoluțiile din 1848

b. perioada liberalizării sistemului, revenirea parțială la mecanismele balanței puterilor (1848-1870). Revoluțiile din 1848, naționale, liberale și democratice au afectat bazele legitimității statelor europene. Ca urmare, efectul imediat a fost o relaxare a politicilor în domeniul politic, toleranța față de democratizarea spațiului public și, nu în ultimul rând, o încurajare a formării de noi state europene. Războaiele între marile puteri, chiar dacă regionale, își fac apariția pe harta istorică pentru a redimensiona echilibrele de putere. Franța și Germania se afirmă ca puteri active continentale. Marea Britanie rămâne arbitru de necontestat al jocului mondial, având interese în spațiul estic (Imperiul Otoman și Rusia). Imperiul Otoman își continuă decaderea, în timp ce Rusia și Austria încearcă să obțină cât mai mult din moștenirea acestuia. Două noi state își fac loc pe harta Europei: Italia și România. Afirmarea a noi puteri, excentrice europene, modernizate și în curs de industrializare: Statele Unite ale Americii și Japonia.

Evenimente majore >

- Războiul Crimeii (1853-1856) - vezi anexa
- Congresul de Pace de la Paris, din 1856. Participă reprezentanți ai Franței, Marii Britanii, Austriei, Rusiei, Turciei și Sardiniei. Stabilește o substanțială recunoaștere a *status quo ante*. Pune bazele, cel puțin pentru două decenii, unei noi ordini europene. Alianții din războiul Crimeii au voit să blocheze Rusia din ascensiunea ei în Orient dar mai ales în Europa. Principatele sunt scoase de sub protecția Rusiei și puse sub regimul garanției colective a celor șapte mari puteri europene, ceea ce însemna că orice măsură referitoare la români nu putea fi luată decât cu acordul marilor puteri. Nu în ultimul rând se convocau la București și Iași, Adunări ad-hoc pentru consultarea românilor. Hotărârile Congresului de la Paris sunt decisive pentru istoria modernă a românilor. Ei câștigă libertatea de mișcare de care aveau

nevoie. Folosind din plin principiul „faptului împlinit”, cu sprijinul constant al Franței lui Napoleon al III-lea, românii pun bazele la 1859 unirii într-un singur stat, care inițial are ca domnitor pe principele Cuza iar din 1866 pe Carol I.

- Unificarea Italiei și Risorgimento.

-Decaderea Austriei și afirmarea Germaniei ca putere majoră în spațiul european

c. 1870-1914, de la concertare la realpolitik și balansare prin constituirea de alianțe. Două evoluții primordiale - extinderea imperiilor europene (împartirea lumii) și recrudescența conflictelor europene și a politicilor de alianță.

- Relațiile intereuropene după 1871 sunt dominate de schimbarea produsă în urma războiului franco-prusac din 1870-1871. Primii 20 de ani, până în 1890, personalitatea care influențează decisiv politica externă europeană e Bismarck. Succesele sale dintre 1862-1871 îi asigură o autoritate incontestabilă, conducând la izolarea Franței. Adeptul politicii de forță, pragmatic, el reușește să își conserve puterea europeană abținând la afirmarea Germaniei ca putere mondială.
- Criza orientală 1875-1878. Independența României și schimbarea sistemului de alianțe.
- Crearea sistemului Bismarckian - alianța celor trei împărați 1873; alianța bilaterală austro-germană, octombrie 1879; reînnoirea alianței celor trei împărați 1881 și neutralitatea binevoitoare; alianța bilaterală a Germaniei cu Italia (suparată ca pierduse Tunisia în favoarea Franței) și finalmente Tripla Alianță, 1882 (la aceasta va adera și România în 1883). Transformarea acesteia din alianță defensivă în alianță ofensivă.
- Tripla Înțelegere, la începutul sec. XX.

Anexa.

A. Congresul de la Viena - 1 noiembrie 1814-9 iunie 1815 - peste 217 mandatar plenipotențiar ai Entitatilor Suverane Europene au participat alături de reprezentanții puterilor invingătoare (Austria, Prusia, Rusia, Marea Britanie) și Franța. S-a desfășurat în sesiuni plenare, în comitete specializate, în cele 41 reuniuni ale Marilor Puteri și a dat naștere unui nou sistem internațional, redesenând echilibrul european într-un Act Final ce conținea 121 articole pentru o *pace durabila și justa*.

- **Principiile Congresului:**

1. **principiul echilibrului de forte pentru eliminarea pericolului hegemoniei** unipolare sau multipolare, toate marile puteri au achiesat la ideea ca nici una dintre ele nu trebuia să ajungă în poziția de a putea impune voința sa tuturor celorlalte.
2. **echilibrarea compensatiilor:** consensualizarea pe baze morale pentru satisfacerea principalelor revendicări ale puterilor de același ordin prin raportarea la statu quo.
3. **Principiul legitimității:** a presupus reinstalarea vechilor dinastii "legitime" alungate și deposedate de Revoluție și Imperiu în Domeniile lor istorice, precum și restaurarea formelor tradiționale (de dinainte de 1789) de viață politică, socială și economică.
4. **nou cod de conduită internațională:** subordonarea interesului statal, național, celui general în vederea menținerii stabilității sistemului.

Aranjamentele teritoriale, politice și economice convenite în jurul acestor principii au adus și concluzia necesară pe care Marile Puteri au acceptat-o, aceea că pacea să dăinuie primordial prin *concertarea* intereselor, prin prevenirea crizelor între marile puteri și participarea lor comună la rezolvarea oricărui conflict. În fapt, după încheierea Congresului, pentru finalizarea sistemului gândit de cancelarul austriac Metternich, au fost încheiate o serie de tratate prin care s-au perfectat mecanismele concertării:

Aix-la-Chapelle (1818): a pus capăt ocupației militare aliate în Franța și a decis admiterea acesteia în concertul european;

Troppau (1820): a fost ocazionat de tulburările revoluționare de la Napoli (Protocolul de la Troppau, semnat de Rusia, Austria și Prusia, a urmarit să legalizeze principiul intervenției în sfera limitrofa, marcând în același timp prima ruptură deschisă între Marea Britanie și Sfânta Alianță¹ –

¹ **Sfânta Alianță** desemnează acordul imprecis și oarecum mistic de ajutor și asistență mutuală semnat în 1815 de monarhii Rusiei, Austriei și Prusiei, acord la care au aderat ulterior majoritatea capetelor încoronate europene, cu excepția Suveranului Pontif, a Sultanului și a Regelui Marii Britanii. Alianța a fost importantă deoarece reprezenta o mișcare reacționară, presupus creștină și antiliberală în relațiile internaționale și a fost

dezavuarea oficială a principiilor Alianței de către Ministrul britanic de externe, Castlereagh).

Laybach (1821): a reluat deliberările inițiate la Troppau a privind mișcările revoluționare din Regatul celor Două Sicilii. Invocând cererea de ajutor adresată Congresului de regele Ferdinand al IV-lea de Bourbon, Austria a obținut în final asentimentul Rusiei și al Prusiei pentru o intervenție militară în sudul peninsulei italiice, intervenție consumată la finele lunii martie 1821.

B. Războiul Crimeei. După ce ocupa în 1853 Principatele Române, Rusia amenința Imperiul Otoman, având și un acord cu Austria. Intervenția Angliei și Franței duce la restabilirea echilibrului. Războiul Crimeei, cum avea să fie denumită noua confruntare militară deoarece principalele operațiuni s-au desfășurat în Crimeea, a demonstrat supremația navală anglo-franceză. Aliații controlează Marea Neagră și debarcă un corp expediționar franco-britanic în Crimeea. Bătăliile de la Balaklava și Simferopol, asediul fortăreței Sevastopol și nu în ultimul rând urcarea pe tronul Imperiului țarist a țarului Alexandru al II-lea au deschis calea spre încheierea păcii. Conferința marilor puteri desfășurată la Viena între lunile martie și iunie 1855 hotărâse scoaterea creștinilor de rit ortodox din Balcani de sub protectoratul Rusiei și așezarea lor sub garanția colectivă a puterilor semnatare ale convenției. Prin această măsură se urmărea limitarea controlului Rusiei asupra Dunării și Peninsulei balcanice în încercarea de a o ține cât mai departe de strâmători.

considerată un instrument multilateral de intervenție în afacerile statelor recent devenite independente.

7./ Lumea contemporana

ISTORIA CONTEMPORANA PERIODIZARE, CONCEPT, EVOLUTIE, CARACTERISTICI PRIN CE ESTE DIFERITA...

- O UNITATE DE TIMP, AVAND CARACTERISTICI COMUNE, DISTINCTE DE EPOCA PRECEDENTA, IN CARE CRIZELE SUNT REZOLVATE PRIN SCHIMBARI REVOLUTIONARE.
- UN SIMPTOM AL SCHIMBARILOR AFLATE DEJA IN DERULARE
- ISTORIA CONTEMPORANA INCEPE ATUNCI CAND PROBLEMELE CARE SUNT DE ACTUALITATE IN LUME CAPATA O PRIMA VIZIBILITATE

POLITIC

- STATUL LIBERAL vs. CONSERVATOR
- IMPERIALISM
- STATUL NATIUNE MODERN
- MONARHII VS. REPUBLICI
- MASIFICAREA POLITICII
- SINDICALISM, SOCIALISM (1889), NATIONALISM, ANARHIE....”ce este de facut”

ECONOMIC

- NOILE TEHNOLOGII: AUTOMOBIL, AVIATIE, ELECTRICITATE
- AL 2-LEA VAL AL REVOLUTIEI INDUSTRIALE
- INVESTITII IN INFRASTRUCTURA SI COMODITATI
- BURSE SI RETELE ECONOMICE GLOBALE
O ALTA LUME....
- TEORIA CUANTELOR, postnewtoniana, MAX VON PLANK “DE NATURA RERUM” – distributia energiei in spectrul normal, calculul energiei emise sub forma de radiatie
- Niels Bohr, 1913, radiatia atomica
- Albert Einstein, Teoria relativitatii
- Lord Rutherford, natura atomului

Demografic

Durata vietii in lumea contemporana
Dinamica populatiei s. 20

- **Cresterea populatiei:**
- 1 mld in 1804
- 2 mld in 1927 (123 ani)
- 3 mld in 1960 (33 ani)
- 4 mld in 1974 (14 ani)

- 5 mld in 1987 (13 ani)
- 6 mld in 1999 (12 ani)

Colonialism, de la 35 la 193 state

Periodizare

- De cand este studiata in mediul academic: traditii nationale versus valori globale
- Marea Britanie: pana in 1986, se studia din 1886-1945, dupa, post 45
- Franta, 1789, dar Bedarrida...post 1945
- Germania perioada nazista, reintoarcere la primul razboi mondial
- Olanda, secolele 19 si 20
- Rusia, 1917
- Statele Unite 1917

Care este anul in care incepe...

- 1917...intrarea SUA in razboi, revolutia din Rusia, bazele unei noi ordini internationale
- 1890, criza vechii lumi, acumulari economice, tehnologice, competitie militara, legiferare internationala (HAGA 1899, 1907)
- 1914....

Ce spun istoricii...

- Of course, past, present and future are part of one continuum' (Hobsbawm 1998:128).
- Time might be considered as an extension of past and future where the present is a fleeting interstice between the two and the distinction between them is contrived (Gaddis 1995:11)

Istoricii si studiul istoriei contemporane

- Barraclough, G 1964. *An Introduction to Contemporary History*. London: Penguin.
- Gaddis, J L 1995. *On Contemporary History*. Oxford. Clarendon.
- Hobsbawm, E 1995. *Age of Extremes: The Short Twentieth Century, 1914-1991*. London: Abacus.

Si inca....

- Gaddis (1995:1) a evidentiat natura oximoronica a istoriei contemporane, ca un termen ce ilustreaza relatia tranzitorie dintre prezent si trecut.
- 'For most historians contemporary history does not constitute a separate period with distinctive characteristics of its own; they regard it rather as the most recent phase of a continuous process...'(Barraclough 1964:11).

Secolul XX

- **Noul imperialism: tendinte ale colonialismului, internalizarea dezbaterei**
- Primii ani ai sec. XX sunt marcati de lupta pentru posesiuni coloniale, ce urmeaza conferintei mondiale Berlin 1883.
- Noii veniti: Germania, Italia, Statele Unite, Japonia, versus actorii consacrați Marea Britanie, Franta, Rusia.
- - *noul imperialism: surse, tehnologii, impact.*
- - 1900- regiunea sub-Sahariana si Pacificul sunt definitiv cucerite
- Acces la colonii pe mare- flote puternice necesare pentru control, si, in plus, organizare.
 - **Great Britain**, cele 4 zone imperiale (Australia si Canada, dominioane), British Raj in India, noile colonii din Africa).
 - **France**, 10 milioane km, administrati uniform: Africa centrala si de nord vest, sud estul Asiei, si zone limitate in Pacific.
 - **Germany, un sfert din suprafata dominata de Franta, jungla si desert in Africa si pacific**
 - **Alti actori: vechi**, Portugali si Belgia in Africa; noi, Italia in Africa, Russia in Asia continentală, Japonia in Estul indepartat si pacific.

MARILE PUTERI

- **Great Power Alliances:**
 - LA INCEPUTUL SEC. XX –rivalitatile vechi se pastreaza (dubla alianta, Franta si Rusia versus Tripla, Germania, Italia, Austro/Ungaria), relativizarea tensiunii.
 - Schimbari in caracteristicile unei mari puteri: alaturi de forta militara, baza industriala, infrastructura, coloniile, coeziunea sociala si nationala.
 - Competitia pentru colonii si sfere de influenta sporeste; devine greu pentru orice mare putere sa actioneze singura in sistemul international
- MAREA BRITANIE- arbitrul, si noii veniti....
- **Great Britain**, interese strategice globale, afectata de razboiul burilor 1899-1902: isi reduce influenta si in alte regiuni, accepta aranjamente regionale.
 - 1901 concesiile fata de US - drepturi canal Panama, frontiera din Columbia britanica si Alaska
 - China, revolta boxerilor – interventie internationala, 8 armate straine in 1900, aliante fluide, sfarsitul „splendid isolation”.
- Japonia si US intra in arena internationala Asia
- Russo-Japanese war 1904-1905 – victorie japoneza chiar dca Rusia superioara armata, ratiuni tactice si strategice: medierea lui

Theodore Roosevelt, august 1905 Treaty of Portsmouth, Japonia obtine protectoratul asupra Coreea si a sudului Manciuriei;

Sfarsitul weltpolitik...

- 1907- US revine la izolationism si and open door policy; Germany isi vede anulate ambitile coloniale in Orient, Africa si Persia: revin bataliile diplomatice in Europa
 - A doua conferinta de la Haga, reducerea si controlul armamentului;
 - MB si Germania cursa inarmailor navale din 1906;
 - Crizele din Balcani, dupa ce in 1897 Rusia si AU convin sa „put on ice” Balkan problems in 1908 – AU anexeaza Bosnia-Herzegovina; revolutia Junilor turci; implicarea diplomatica a Germaniei.
 - A doua criza marocana, 1911
 - Preparative tactice si strategice pentru un nou razboi
 - Razboaiele balcanice 1912-1913

8. Primul război mondial și Conferința de Pace. - de adăugat notitele

I. Conferința de pace de la Paris (1919-1920). Sistemul tratatelor de la Versailles

I Încheierea ostilităților militare:

FRONTUL DE EST: EFECTELE IESIRII RUSIEI DIN RĂZBOI

A. RUSIA, tratative la Brest-Litovsk din 15 decembrie 1917, finalizate prin Tratatul încheiat la 3 martie 1918;

B. România, preliminarii semnate la Buftea în 5 martie 1918, Tratatul semnat la București, 7 mai 1918.

FRONTUL DE VEST ȘI SUD-EST

a. BULGARIA, 29-30 SEPTEMBRIE 1918, SALONIC

b. TURCIA, 30-31 OCTOMBRIE 1918, MOUDROS

c. AUSTRO-UNGARIA, 3-4 NOIEMBRIE 1918, VILA GIUSTI lângă PADOVA

d. GERMANIA, 11 NOIEMBRIE 1918, PARIS

II. Negocierea păcii la Paris, Versailles.

- concepte cheie: noua diplomatie, noul tip de negociere, perspectivele naționale asupra păcii.

a. pregătirea, deschiderea, definirea organizării și procedurilor de lucru: 18 ianuarie - 7 mai 1919.

b. 27 de puteri prezente la Paris, 70 de reprezentanți ai puterilor învingătoare, aliate și asociate; neoficial alte 15 state au avut reprezentanți; statele învinse nu au fost invitate la negocieri.

c. Prima fază a conferinței: 18 ianuarie - 15 februarie: pregătirea proiectului statutului Ligii (Societății) Națiunilor în cadrul Consiliului celor 10 (Clemenceau și Pichon pentru Franța, Wilson și colonelul House pentru SUA, Lloyd George și Balfour pentru Anglia, Orlando și Sonnino pentru Italia, Saionji și Makino pentru Japonia).

d. Fiecare delegație a fost însoțită de numeroși experți și profesioniști, care aveau misiunea de a prepara tehnic negocierea tratatelor.

e. Au funcționat 52 de comisii pentru reglementarea problemelor specifice: Liga Națiunilor, Responsabilitatea pentru Război și Garanții, Reparatii, pentru minorități, Organizația Internațională a Muncii, etc. Toate erau subordonate și coordonate de Consiliul celor zece

f. A doua fază a conferinței: 14 martie - sfârșitul lunii aprilie 1919

g. Pregătirea și adoptarea formei finale a Statutului (Conventului) Ligii Națiunilor, negocierea termenilor tratatului de la Versailles.

h. Coordonarea activităților a fost transferată Consiliului celor 4, apoi - după criza din Fiume - celor 3, care a luat toate deciziile finale pentru cele cinci tratate de pace.

i. Crize politice, având la bază dispute teritoriale, aparute în negociere între puterile aliate: statutul zonei Rin-ului, a orașului Fiume sau asupra Shantung-ului.

j. Pregătirea tratatelor dificilă: multe comisii de specialitate implicate, lipsa de coordonare între acestea: munca laborioasă și dificil de evaluat

la nivelul ultim decizional: exemplu, Tratatul cu Germania, 200 pagini, 440 articole organizate în 15 capitole, fiecare dependent de munca mai multor comisii. Ca urmare, Consiliul celor 4 nu a văzut textul în întregime decât în 7 mai 1919, doar cu puține ore înainte de transmiterea acestuia către delegația germană.

k. Semnarea tratatului de la Versailles a încheiat misiunea principală a Conferinței; de acum preparativele pentru încheierea tratatelor cu Austria, Ungaria, Bulgaria a fost lăsată în sarcina Consiliului Suprem organizat la Versailles; termenii tratatului cu Turcia au fost precizați la Londra și semnarea a avut loc la Sevres, 20 august 1920.

III. Tratatul de Pace

a. **Germania, Versailles, 28 iunie 1919**

-preambul, convenantul Ligii Națiunilor, care devine responsabilă pentru aplicarea unora dintre clauze: organizarea plebiscitelor, numirea administrației în Saar și Danzig; mandatele și statutul minorităților;

-frontierele Germaniei în Europa și lume: Belgia primea teritoriile în zona Malmédy și Eupen; Alsacia și Lorena revin Franței; situația Rinlandului; independența Austriei; Cehoslovacia a primit o zonă restrânsă lângă Tropol; cedarea coridorului Poloniei, a regiunii Poznań și a unei mari părți din vestul Prusiei; Germania obligată să renunțe la toate drepturile și titlurile avute în lume; Memel și Danzig devineau orașe libere; se vor ține plebiscite în Silezia superioară, Estul Prusiei, Schleswig pentru determinarea frontierelor cu Danemarca.

-Dezarmarea, reducerea armatei la mai puțin de 100 000 oameni, pe baze voluntare pe o perioadă de 12 ani; producerea munitiei și a armamentului proporțională cu mărimea armatei; 10 vase de luptă, șase crucisătoare ușoare, 12 distrugătoare și 12 torpiloare urmau să compună flota Germaniei (interdicție pentru submarine).

-Reparații, penalități și reparații pentru agresiuni și distrugerii; 20 miliarde mărci germane către Puterile Aliate până în mai 1921; materii prime, carbune, lemn pentru Franța și Belgia; nave pentru Marea Britanie; libertatea de circulație pe râurile și în porturile germane.

- Garanții, ocuparea Rinlandului pentru 15 ani, reducerea prezentei armatei Aliate la cinci ani sub condiția îndeplinirii clauzelor din tratat, etc.

b. Austria, St. Germain, 10 septembrie 1919

- delegația Austriei ajunge la St. Germain en Laye, 14 mai 1919

- problema definirii Austriei

- clauze modelate după tratatul de la Versailles: de ilustrat – frontiere, dezarmare, reparații, etc.

c. Bulgaria, Neuilly sur Seine, 27 noiembrie 1919

- clauze modelate după tratatul de la Versailles: de ilustrat – frontiere, dezarmare, reparații, etc.

d. Ungaria, Trianon, 4 iunie 1920

- clauze modelate după tratatul de la Versailles: de ilustrat – frontiere, dezarmare, reparații, etc.

e. Turcia, Sevres, 10 august 1920

- clauze modelate după tratatul de la Versailles: de ilustrat – frontiere, dezarmare, reparații, etc.

- poziția Turciei față de conținutul tratatului - evidențierea cauzelor care au determinat înlocuirea acestui tratat cu cel de la Lausanne (24 iulie 1923); de ilustrat principalele prevederile ale acestui nou tratat semnat de Turcia.

f. Problema mandatelor coloniale

- evidențierea principalelor puteri care au obținut mandate asupra unor teritorii coloniale.

IV. Liga / Societatea Națiunilor

A) Formarea Societății Națiunilor

- această organizație este menționată în ultimul punct din cele 14 evidențiate de președintele american Woodrow Wilson în discursul său din 1918

- planuri pentru crearea Societății Națiunilor:

a) planul Hoare-Wilson: multiplicarea instituțiilor internaționale după modelul statelor națiune, având un parlament, guvern etc.

b) planul britanic Phillimore: o alianță diplomatică întărită de un sistem de arbitraj

c) planul francez Leon Bourgeois: crearea unei forțe militare internaționale, având un stat major permanent

- Comisia pentru Societatea Națiunilor a acceptat proiectul comun anglo

- american Hurst – Miller, ca bază a discuțiilor

- 28 aprilie 1919 - acceptarea regulamentului Societății Națiunilor prin adunarea plenară a Conferinței de pace de la Versailles

- 28 iunie 1919 – semnarea regulamentului alcătuit din 26 de articole de către statele fondatoare, care sunt și semnate ale tratatului de pace.

Regulamentul devine parte integrantă a Tratatului de la Versailles

- ianuarie 1920 Societatea Națiunilor își începe activitatea.

B) Structura:

1) Adunarea generală se întrunește o dată pe an la Geneva; în cadrul ei fiecare stat are drept de vot

2) Consiliul: alcătuit inițial din 5 membri permanenți și 4 membri provizorii aleși de Adunarea generală

- Germania intră în Societatea Națiunilor în 1926 și tot atunci devine membru permanent; după retragerea sa în 1933, locul său este preluat de Uniunea Sovietică

-creste numarul membrilor provizorii de la 6 în 1922, la 9 în 1926 pentru ca în 1936,numarul lor sa ajunga la 11

-atributii: decide în caz de conflict care este agresorul si preconizeaza eventualele sanctiuni

3) Secretariatul general, condus de un secretar general permanent; pregateste documentele si rapoartele pentru Adunarea generala si Consiliu

4) Curtea permanenta de justitiei internationale de la Haga constituita în 1922

- formata din 21 de magistratii, alesi din toate natiunile, numiti pe o durata de 9 ani, reeligibili

- judeca diferendele cu caracter international supuse ei de partile în litigiu

-au existat o serie de organizatii specializate alipite Societatii Natiunilor care erau însarcinate sa extinda cooperarea internationala în domeniul problemelor sociale (Biroul International al Muncii), financiare (Banca Reglementarilor Internationale), intelectuale (Centrul International de Cooperare Intelectuala), precum si o serie de comisii de studiu (de exemplu, comisia dezarmarii)

C) Scopul:

-crearea si garantarea securitatii colective prin mijloace specifice specificate în statutul Societatii (arbitraj, sanctiuni morale, economice, militare) -dezvoltarea cooperarii între state -reducerea înarmarilor

D) Esecul Societatii Natiunilor:

-evidentierea cauzelor esecului Societatii Natiunilor

-pozitia Societatii Natiunilor fata de:

- ° problema securitatii colective (Protocolul de la Geneva din 1924)
- ° problema dezarmarii (Conferinta de la Geneva 1932-1934)
- ° agresiunea Japoniei în Manciuria (septembrie 1931)
- ° agresiunea Italiei în Abisinia (octombrie 1935)
- ° Germania paraseste Societatea Natiunilor (19 octombrie 1933)
- ° primirea Uniunii Sovietice în Societatea Natiunilor (18 septembrie 1934)
- ° Italia paraseste Societatea Natiunilor (1937)
- ° neinterventia Societatii Natiunii împotriva politicii expansioniste a Germaniei (reintroducerea serviciului militar obligatoriu, 16 martie 1935;

remilitarizarea Renaniei, 7 martie 1936; anexarea Austriei sau Anschluss, martie 1938; dezmembrarea Cehoslovaciei)

dizolvarea Societatii Natiunilor prin hotarârea Adunarii generale (18 aprilie 1946)

II. Relatiile internationale în perioada interbelica. 1919-1939

Concepte cheie: securitate colectivă, diplomatie publică, planificare și management de criza, arbitraj, dezarmare, reglementarea diferendelor teritoriale și financiare.

a. aranjamente internaționale realizate în continuarea conferinței de pace:

1. Conferința de la Washington, 12 noiembrie 1921- 6 februarie 1922
- 24 august 1921- Statele Unite au semnat un tratat de pace separat cu Germania

-scopul conferinței : dezarmarea generală, și în special dezarmarea navală

-soluționarea problemelor din zona Pacificului și Extremului Orient

-s-au încheiat 3 tratate, după cum urmează:

I. Tratatul celor Patru Puteri (Anglia, Franța, Japonia, SUA), 13 decembrie 1921, valabil pe o perioadă de 6 ani

-partile semnatare conveneau să-și respecte reciproc posesiunile din Pacific și să supună consultărilor orice dispute sau amenințări din exterior

II. Tratatul naval al celor cinci puteri sau tratatul asupra limitării armamentului naval (Anglia, Franța, Japonia, SUA, Italia), 6 februarie 1922, valabil pe o perioadă de 15 ani

- stabilirea unui sistem de limitare a tonajelor flotelor

-partile semnatare se angajau să mențină status-quo-ul în zona Pacificului

III. Tratatul celor nouă (Anglia, Franța, Japonia, SUA, Italia, China, Belgia, Olanda, Portugalia)

-garanția independenței Chinei

-Japonia retroceda Chinei Shandong și Kiaochow

- angajamentul formal al partilor de a sprijini politica porturilor deschise

2. Relațiile sovieto-germane - puterile învinse și izolate inițial în noul sistem internațional

Acord comercial, 6 mai 1921; prin acest acord Republica de la Weimar recunoștea pe cea a Sovietelor și iniția legături comerciale cu aceasta
Tratatul de la Rapallo, 16 aprilie 1922- semnarea acestui tratat a marcat sfârșitul izolării Uniunii Sovietice și a Germaniei pe plan economic și politico-diplomatic

-tratatul prevedea restabilirea relațiilor diplomatice și renunțarea reciprocă la despăgubirile de război

Tratatul de la Berlin, 1926 - pact de prietenie germano - rus ce urmează linia începută la Rapallo; se ajunge la o înțelegere în probleme de politică și economie, partenerii își promet neutralitatea în cazul atacului din partea unei terțe puteri

Pactul Ribbentrop - Molotov, 23 august 1939 -a fost un tratat de neagresiune germano - sovietic, ce a permis declanșarea operațiunilor germane împotriva Poloniei, implicit dezvoltarea celei de a doua conflagrații mondiale.

-cele doua parti se angajau sa se abtina de la violenta si de la orice atac îndreptat împotriva celeilalte
-continea un protocol aditional secret prin care erau stabilite sferile de influenta din estul Europei

b. Problema dezarmarii - cheia de boltă a sistemului de securitate colectivă, controlul armamentelor, armatelor și reducerea amenințărilor militare.

Geneva, 1924-1925

-Protocolul de la Geneva sau Protocolul pentru reglementarea pasnica a diferendelor dintre state viza: realizarea securitatii colective prin dezarmare

- introducea un element nou: arbitrajul obligatoriu

- stabilea o legatura între cei trei termeni: arbitraj, securitate, dezarmare

Pactul Briand Kellogg (sau pactul de renuntare la razboi), Paris, 27 august 1928

- pactul obliga partile semnatare sa renunte la razboi ca instrument al politicii nationale si ca mijloc de reglementare a litigiilor internationale, angajându-se sa rezolve diferendele dintre ele numai prin mijloace pasnice

Protocolul Litvinov sau acordul de la Moscova, 9 februarie 1929

- o aplicare, pe plan regional a Pactului Briand Kellogg -a fost o propunere sovietica: ministrul de externe sovietic, Maxim Litvinov, a propus un document pe aceeasi idee a renuntarii la razboi ca mijloc de reglementare a raporturilor internaționale a conflictelor, urmatoarelor state: România, Polonia, Estonia si Letonia

Conferinta dezarmării de la Geneva 1934 - eșecul concertării.

- ieșirea Germaniei din Ligă, Franța își asumă propria strategie de securitate în afara stipulațiilor Ligii.

c. Problema reparatiilor - între pedeapsă și realități economice **Cuvinte cheie: reparații; hiper/inflație; incapacitate de plată; cote financiare; planuri de redimensionare a datoriilor; moratoriu.**

- Conferința de Pace de la Pris a stipulat înființarea unei Comisii a reparatiilor, care trebuia sa urmareasca modul în care Germania își onoreaza obligatiile "asumate".

- Afectată de criză și de hiperinflație, Germania intra în incapacitate de plata a datoriilor sale . problema datoriilor germane a fost discutata la Conferinta de la Spaa din iulie 1920

Cu acel prilej s-au stabilit cotele ce trebuiau sa revina fiecarui învingator, respectiv erau distribuite cotele care cadeau în sarcina Austriei, Ungariei, Bulgariei si Turciei.

- Comisia de reparatii (Londra, aprilie – mai 1921) a fixat cuantumul reparatiilor datorate de Germania la suma de 132 miliarde marci aur . sub amenintarea ocuparii Ruhrului de catre trupele aliate, guvernul german este nevoit sa accepte aceasta decizie, fara a putea achita transele respective . 11 ianuarie 1923 trupele franceze si belgiene ocupa bazinul carbonifer al Ruhrului

- rezolvarea crizei Ruhrului s-a realizat prin planul Dawes, 1924, prin care se preconiza:

- 1) o reesalonare a datoriilor Germaniei pe o perioadă de 5 ani
- 2) depunerile germane din băncile străine erau garantate printr-o ipoteca asupra cailor ferate si industriei - soluție susținută de finanțistii americani, interesați de refacerea capacității de plată a Germaniei.

-între 1 iulie – 17 august 1925 trupele belgine si cele franceze au evacuat zona Ruhrului

- planul Dawes este înlocuit cu planul Young, 1930 prin care, în condițiile crizei economice, se prevedea reducerea datoriilor Germaniei la 38 miliarde marci aur, platibile în 59 de ani. Cum însă criza economică s-a prelungit, efectele sociale devenind dramatice în Germania, dar și în alte state occidentale, președintele SUA Herbert Hoover a propus la 15 iulie 1931 adoptarea unui moratoriu de 1 an pentru plata datoriilor sau reparatiilor de razboi

- O ultimă încercare de reglementare a problemei reparațiilor a fost realizată cu prilejul Conferinței de la Laussane, 16 iunie – 19 iulie 1932, care a marcat, de altfel, și sfârșitul problemei reparatiilor pentru ca Germaniei i s-a impus sa plateasca doar 3 miliarde marci aur si numai în masura în care situatia ei economica îi permitea acest lucru

d. Acorduri politice și de securitate încheiate pentru reglementarea diferendelor internaționale.

Cuvinte cheie: securitate națională vs securitate internațională/colectivă; alianțe politice; cordon sanitar; alianțe regionale; acorduri teritoriale.

1. Politica de securitate, continentală, a Franței: de la tratate de prietenie la aranjamente de securitate. Acorduri bilaterale dezvoltate în centrul și estul Europei pentru a bloca o eventuală alianță între Germania și URSS.

- politica cordonului sanitar 1920-1921, Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, Polonia, România, Regatul Sârbo-Croato-Sloven, Grecia.

- aranjamentele regionale pe cale bi și multilaterală: Mica Antantă, 1921

2. Acordurile de la Locarno (5 -16 octombrie 1925) și intrarea Germaniei în Liga Națiunilor:

- s-au semnat mai multe documente, dupa cum urmeaza:

° „Pactul renan de garantie” care asigura inviolabilitatea granitelor franco – germano –

belgiene, garantata de Marea Britanie si Italia

° conventiile de arbitraj între Germania, pe de o parte, si Franta, Belgia, Polonia,

Cehoslovacia, pe de alta parte

° tratat de alianta franco – polonez, respectiv franco - cehoslovac

e. Marea criza economica și efectele sale în relațiile internaționale. Cuvinte cheie: recesiune, crah financiar; criză de supraproducție; monetarism, intervenția statului, neoliberalism, keynesism.

-s-a declansat în SUA în octombrie 1929; debuteaza printr-un crah bursier si se transforma într-o criza economica globală pe măsură ce industria creditului și consumul se prăbușește. Are efecte internaționale majore.

A) cauzele crizei economice

- agricultura sufera din cauza scaderii preturilor la produsele agricole determinata de o supraproductie, în timp ce preturile pentru masinile agricole continua sa creasca; pentru ca veniturile lor scad, agricultorii contracteaza împrumuturi care nu mai pot fi rambursate. Apare o criză a consumului pe fondul supraproducției.

-extinderea contractării de credite de catre personale fizice pentru satisfacerea nevoilor personale - consumerism

- saturarea pietei de produse industriale (automobile, produse electronice) ceea ce da nastere unui dezechilibru între productie si consum

-tarile care importau marfuri din SUA achitau deseori contravaloarea acestora cu bani împrumutati de la bancile americane

-cresterea speculatilor bursiere care în 1929 ating o cifra record

-cresterea artificiala a cursului unor actiuni

B) declansarea crizei economice

- marea criza economica a debutat pe fondul unei scaderi a preturilor la minereurile de

fier, la otel, dar si a unei reduceri a beneficilor industriale nete în sectorul constructiilor

de masini

- speculantii bursieri au încercat sa-si vânda titlurile imediat si la un curs cât se poate de

mare

- pe 24 octombrie 1929 are loc o acumulare a ordinelor de vânzare, care determina prabusirea cursurilor

C) efectele crizei economice

-primele semne ale crizei se resimt în SUA: prabusirea sistemului de credit; supraproductia devine considerabila în conditiile scaderii drastice a cererii interne si a restrângerii posibilitatilor de împrumuturi;

supraproductia determina falimentul a numeroase întreprinderi, o crestere a ratei somajului si o noua scadere a consumului

- mondializarea crizei economice este determinata de: retragerea capitalurilor europene de catre bancile americane care a determinat falimentul bancilor austriece si germane; reducerea exportului european catre SUA datorita diminuarii cererii de produse si întarirea masurilor protectioniste americane
- efectele crizei în domeniul economic: scaderea preturilor; scaderea productiei; prabusirea comertului international evidentiata de scaderea valorii schimburilor internationale, care da nastere la importante deficite bugetare; renuntarea la etalonul aur de catre toate statele afectate de criza
- efectele crizei în domeniul social: cresterea somajului; pauperizarea agricultorilor carora bancile le confisca terenurile cu care au girat împrumuturile; scadere demografica; manifestari de violenta (greve, marsuri ale foamei).
- efectele crizei în domeniul politic: liberalismul economic si regimul democratic devin tinta unei profunde neîncrederi; instaurarea unor regimuri autoritare / totalitare ca o alternativa credibila la sistemul democratic care esuase; ascensiunea miscarilor de extrema dreapta (a se vedea de exemplu, cazul Germaniei) ascensiunea stângii politice pe plan european

D) **lupta împotriva crizei**

Soluții de tip **liberal**:

- urmareste o redresare pe termen scurt si mediu
- considera ca lucrurile ar trebui sa mearga de la sine: scaderea preturilor materiilor prime si utilajelor, a salariilor (rezultat al cresterii somajului) si a dobânzilor (bancile nu mai au cui sa împrumute iar dobânzile scad automat), concentrarea întreprinderilor
- rolul statului este redus la restabilirea echilibrului bugetar (diminuând cheltuielile publice) si la impunerea scaderilor salariale necesare reducerii costurilor de productie ale întreprinderilor
- nu se bucura de succes pentru ca pietele externe sunt blocate si nu face altceva decât sa diminueze si mai mult puterea de cumparare pe plan intern

* **politica de tip keynesian**

-J.M. Keynes în lucrarea sa „Teoria generala a folosirii fortei de munca, a dobânzii si a banilor” a teoretizat necesitatea interventiei statului în rezolvarea crizei economice

- în opinia acestui economist, rezolvarea crizei depinde de relansarea consumului: statul trebuie să adopte o politică de lucrări ample (capabilă să ofere locuri de muncă), să dea ajutor de somaj, să fixeze un salariu minim pentru a relansa puterea de cumpărare; acceptarea deficitului bugetar; devalorizarea monedei pentru a facilita exportul
- aplicată în SUA – politica „New Deal”

* **politica de tip fascist**

- statul intervine pentru a lansa o politică prin care se încurajează lucrări de infrastructură de mare amploare; sunt subvenționate și dezvoltate sectoarele industriei de armament; determină scăderi substanțiale ale salariilor muncitorilor care să permită întreprinderilor să-și sporească veniturile, implicit să susțină financiar proiectele statului.
- necesarul de materii prime, găsirea unor piețe de desfacere pentru produsele lor,
găsirea unor soluții pentru rezolvarea problemelor bugetare au determinat angajarea statelor în urmărirea unei politici expansioniste.

f. Crizele internaționale ale anilor treizeci. Cauzele declanșării celui de al Doilea Război Mondial.

Cuvinte cheie: zona de coproșperitate; dezarmare; reînarmare; conciliatorism, lebensraum; Axa.

1. Încercări de reglementare amiabilă a raporturilor internaționale:

A. Conferința dezarmării de la Geneva, 1932-1934: s-a deschis la 2 februarie 1932, cu participarea a 62 de state; în ciuda scopului proclamat al conferinței, marile puteri doreau să-și justifice politica în domeniul militar și al înarmărilor

- au fost prezentate mai multe planuri pentru realizarea dezarmării:

a) Planul Tardieu care viza crearea unei forte multinationale aflate sub egida Societății

Natiunilor, precum și acordarea unor garanții de securitate

b) Planul Hoover – propunere de reducere a armamentului: efectivele terestre urmau să fi

redușe cu o treime (tancurile și artileria grea urmau să fi eliminate total);

pe mare, reducerea cu o treime a tonajului și numărului de cuirasate, crucisătoare și contratorpiloare; forțele aeriene – eliminarea avioanelor de bombardament

- 16 septembrie 1932, Germania, pretinzând că egalitatea drepturilor în domeniul dezarmării nu era acordată, paraseste conferința

- la 11 decembrie 1932, o conferință a celor cinci (Franța, Anglia, Germania, Italia, SUA)

recunoaste Germaniei „egalitatea în drepturi într-un sistem care sa asigure securitatea tuturor natiunilor”

-la noua sesiune a conferintei au fost prezentate din nou doua planuri:

1) planul francez Herriot – Bancour care prevedea reducerea tuturor armatelor europene la un tip uniform de politie

2) planul englez MacDonald care fixa la 200.000 de oameni efectivele armate ale principalelor tari de pe continent

- planul britanic este acceptat, în principiu de Hitler, în discursul sau din 17 mai 1933

-la reluarea conferintei, Franta si Anglia au sustinut ideea ca dezarmarea trebuia precedata de un control al armamentelor

- teza germana era, dimpotriva, ca trebuia sa se înceapa cu dezarmarea, apoi sa se treaca la controlul armelor

-pozitia ireconciliabila a celor doua parti a determinat retragerea Germaniei de la conferinta, iar la 19 octombrie 1933 din Societatea Natiunilor

-esecul conferintei

B. Proiectul Pactul oriental (aprilie 1934)

-dupa retragerea Germaniei din Societatea Natiunilor, Franta a încercat sa organizeze un

sistem de securitate colectiva prin Pactul Oriental, initiativa apartinând ministrului de

externe francez, Louis Barthou

- în aprilie 1934, acesta a propus URSS proiectul unui Pact care sa grupeze URSS,

Finlanda, Estonia, Polonia si Cehoslovacia

C. Acordurile de la Stresa, aprilie – mai 1935

- acordurile de la Stresa au fost o reactie fata de reintroducerea, în martie 1935, a serviciul militar obligatoriu în Germania; - s-au semnat trei acorduri internationale:

1) 11 aprilie 1935- acord franco – anglo –italian care viza constituirea unui front antigerman de catre aceste trei

2) 2 mai 1935 – tratatul franco – sovietic

3) 16 mai 1935 - tratatul sovietico – cehoslovac

-prabusirea sistemului creat la Stresa a fost generata de doua

evenimente:a) tratatul anglo –american prin care se permitea flotei germane sa-si ridice tonajul flotei

b) agresiunea Italiei în Etiopia

2. Crizele provocate de politica spațiului vital (datele sunt evocate pentru a ilustra dezvoltarea în timp a evenimentelor; ca urmare, ele nu trebuie memorate)

A Agresiunea Germaniei asupra Austriei (sau Anschluss-ul)

-agresiunea finala a Germaniei asupra Austriei a fost precedata de câteva tentative nereusite:

a) 14 martie 1931, ministrul de externe german, Curtius si cel austriac, Schober, au semnat un proiect privind „asimilarea conditiilor vamale si politic – comerciale între Germania si Austria”

b) asasinarea cancelarului austriac Dollfuss de catre un comando de nazisti austrieci, iunie 1934 . în 1936, ambasadorul german în Austria, von Papen, va încheia cu cancelarul austriac Schusnigg, „a gentlemen`s agreement ”

c) memorandumul Hossbach din 5 noiembrie 1937: stenograma unei sedinteii lui Hitler cu o serie de consilieri, în timpul careia liderul german ar fi vorbit despre planurile de cucerire a lumii, propunând mai întâi cucerirea Cehoslovacia si doar apoi a Austriei

-pregatirile Germaniei pentru Anschluss: tatonarea pozitiei aliatului italian: la 6 noiembrie 1937, întâlnire dintre Mussolini si Ribbentrop; noiembrie 1937: întâlnirea dintre lordul Halifax si Hitler la Berchtesgaden

-ianuarie 1938, în timpul unei perchezitii la sediile naziste au fost descoperite planuri de rebeliune militara ale nazistilor austrieci

- 13 februarie 1938 cancelarul austriac, Schuschnigg, se întâlnește cu Hitler la Berchtesgaden; ultimatumul lui Hitler

- martie 1938 cancelarul austriac, Schuschnigg anunta organizarea unui plebiscit pentru independenta Austriei . precipitarea evenimentelor si ocuparea Austriei de catre trupele germane

-12 martie 1938 Hitler declara, la Linz, în mod oficial, alipirea Austriei la Germania, confirmata si printr-un plebiscit

B. Agresiunea Germaniei asupra Cehoslovaciei

- memorandumul Hossbach din 5 noiembrie 1937: în timpul unei sedinteii Hitler cu o serie de consilieri, acesta ar fi vorbit despre planurile de cucerire a lumii, propunând mai întâi cucerirea Cehoslovacia si doar apoi a Austriei

-lipsa unei coeziuni interne a statului generata de nemulțumirile minoritatilor nationale

- pozitia geografica nefavorabila a tarii în contextul unui conflict
- existenta unei miscari a germanilor din regiunea sudeta -24 aprilie 1938, Programul de la Karlsbad . lipsa de reactie a Frantei si, implicit a URSS
- Marea Britanie trimite ca mediator pe lordul Runciman
- 1 septembrie 1938 Hitler îl primește pe Konrad Henlein, liderul germanilor sudeti si îi vorbește acestuia despre „armonia perfecta între opiniile lor”
- 4 septembrie 1938 are loc o întâlnire între Benes si liderii germanilor sudeti
- 12 septembrie 1938, discursul lui Hitler de la Nürnberg . 13 septembrie, liderii germani sudeti au întrerupt convorbirile cu autoritatile cehoslovace si au încercat o revolta, care a fost rapid reprimata de guvernul cehoslovac
- 15 septembrie 1938 Chamberlain si Sir Horace Wilson s-au întâlnit cu Hitler la Berchtesgaden
- pe 20 septembrie 1938, guvernul cehoslovac a respins memoriu franco – britanic privind împartirea tarii
- pe 21 septembrie 1938, guvernul cehoslovac accepta conditiile impuse, ca urmare a unui ultimatum franco – britanic
- 22 septembrie 1938, Chamberlain s-a întâlnit din nou cu Hitler, la Godesberg, liderul german declarând ca nu este de acord cu conditiile primite, germanii sudeti fiind maltratati, regiunea trebuia anexata Germaniei
- 29 septembrie 1939 Conferinta de la München si împartirea statului cehoslovac . apogeul conciliatorismului
- 30 septembrie 1938 Chamberlain si Hitler au semnat o declaratie de neagresiune considerata de toata lumea ca merit sa aduca pacea în Europa
- la 2 octombrie 1938 Polonia colonelului Beck a ocupat regiunea Teschen
- la 2 noiembrie 1938, în urma primul dictat de la Viena, Ungaria primește sudul Slovaciei
- martie 1939, presedintele cehoslovac Hacha (succesorul lui Benes) se întâlnește cu Hitler si sub presiune, accepta protectoratul german asupra Boemiei si Moraviei
- 15 martie 1939, Slovacia își declara independenta, iar la 16 martie 1939 accepta protectoratul german

C. Agresiunea Japoniei în Extremul Orient

- în contextul unei crize economice resimtite de Japonia, militarii niponi propun ca solutie la aceasta situatie o politica de cuceriri . profitând de un incident minor la caile ferate japoneze (18 septembrie 1931), trupele japoneze au ocupat principalele orase din Manciuria, o bogata regiune minierasi agricola din nordul Chinei

- guvernul chinez refuza sa negocieze, face apel la Societatea Natiunilor, ordona boicot împotriva marfurilor japoneze, dar nu declara razboi Japoniei, din cauza pregatirilor militare insuficiente
- septembrie – decembrie 1931, Consiliul Societatii Natiunilor a examinat plângerea chineza . decembrie 1931 s-a creat comisia Laytton,
- între timp continua agresiunea japoneza în China, ocupând noi provincii si afectând, în acest mod, interesele americane si engleze .
- doctrina Stimson, prin care facea cunoscuta decizia SUA de a nu recunoaste nici un fel de anexari teritoriale sau tratate /acorduri care ar consimti aceste contropiri; de asemenea, în nota se protesta împotriva oricaror masuri care ar leza interesele americane în China sau ar veni în contradictie cu principiul portilor deschise
- la 18 februarie 1932, japonezii au proclamat independenta Mancuoriei, sub numele de Mancuiko
- la 9 martie 1932, în fruntea statutului marioneta creat de japonezi era impus ca regent, apoi încoronat ca împarat la 1 mai 1932, Pu I (cel care fusese fortat sa abdice de pe tronul Chinei în 1912)
- septembrie 1932, Comisia Laytton si-a prezentat raportul, discutat în Adunarea Generala a Societatii Natiunilor . dupa dezbateri prelungite, la 24 februarie 1933 s-a adoptat o rezolutie în spiritul recomandarilor Comisiei Laytton:
- nu se aplicau nici un fel de sanctiuni Japoniei agresive
- se recunosteau asa – zisele drepturi si interese speciale ale acesteia în nord – estul Chinei
- se constata încalcarea de catre Japonia a Tratatului celor noua puteri
- nu se recunostea existenta statului Mancuiko
- la 27 martie 1933, Japonia paraseste Societatea Natiunilor, nemultumita de continutul rezolutiei Adunarii Generale
- Japonia invadeaza Jehol, o regiune din China cuprinsa între Mancuoria si Marele Zid Chinezesc
- la 7 iulie 1936, trupele japoneze lanseaza o noua ofensiva în China: dupa cucerirea Pekinului (26-27 iulie), ele invadeaza China de nord – est
- la sfârșitul anului 1937, trupele japoneze controleaza porturile importante, printre care Shanghai
- singura regiune care le scapa japonezilor este cea din centrul tarii, controlata de armate a lui Jiang Jieshi (Chiang Kai – shek), care a facut din orasul Chongqing (Tchoung King) capitala sa provizorie
- japonezii decid sa puna capat rezistentei chineze, taind drumurile prin care aceasta primea arme din URSS (pâna în 1938), apoi din SUA

D. Agresiunea Italiei în Etiopia

- Etiopia era un stat independent african, membru al Societatii Natiunilor din 1923, admiterea sa fiind sustinuta de Franta si Italia un acord privind zonele de influenta în Etiopia, plecând mai degrabă de la o serie de considerente de ordin economic

- Franta a protestat împotriva acestui acord în numele unui tratat din 1906, care prevedea mentinerea drepturilor suverane ale împaratului Etiopiei
- în iunie 1926, Etiopia a protestat, la rândul ei, pe lângă Societatea Natiunilor, declarând ca acordul este o amenintare pentru suveranitatea etiopiana
- Italia reuseste sa linisteasca guvernul etiopian si sa semneze împreuna pe 2 august 1928 un tratat de prietenie, de conciliere si arbitraj
- ideea lui Mussolini de a cuceri Etiopia dateaza cel puțin din toamna anului 1933
- incidentul de care s-a servit Mussolini s-a desfasurat la Ual-Ual, la 5 decembrie 1934, la frontiera dintre Eritreea si Etiopia
- guvernul etiopian a propus ca incidentul sa fie supus arbitrajului, conform tratatului din 1928, însa Italia a refuzat (15 decembrie 1934)
- imediat guvernul etiopian a facut la Societatea Natiunilor; în aceste conditii, guvernul italian a revenit asupra deciziei sale si a acceptat arbitrajul, da acesta a esuat -pentru ca pregatirile militare ale Italiei în Eritreea au capatat dimensiuni considerabile, la 17 martie 1935, Etiopia a facut din nou apel la Societatea Natiunilor
- pozitia dificila a guvernelor englez si francez generata de reînarmarea Germaniei si de interesele lor specifice legate de aceasta zona
- negocierile stagnau
- încercarile de compromis ale lui Eden, ale conferintei tripartite franco – anglo- italiana, ale Consiliul Societatii Natiunilor respinse de Mussolini
- cu toate manevrele de intimidare ale Marii Britanii în Mediterana si constient de vointa pacifista a guvernului englez, la 3 octombrie 1935, Mussolini a început operatiunile militare în Etiopia
- Franta si Anglia au încercat o solutie proprie pentru a pune capat crizei etiopiene: planul Laval – Hoare (decembrie 1935)
- Mussolini accepta în principiu planul, dar acesta esueaza din cauza protestelor opiniei publice engleze informata asupra prevederilor panului
- la initiativa statelor democratice, Societatea Natiunilor hotaraste sa impuna sanctiuni economice Italiei (ridicate în 1936), în vreme ce Germania îi furnizeaza Italiei carbunele de care are nevoie, iar SUA petrolul necesar marinei si aviatiei
- la 28 decembrie 1935 Mussolini a denuntat acordurile de la Stresa si Roma
- la 5 mai 1936, Negusul Etiopiei a cerut pacea dupa victoria italiana de la lacul Achianga
- la 7 martie 1936, Mussolini s-a aratat dispus sa negocieze, dar denuntarea tratatului de la Locarno de catre Germania în aceeasi zi, a distras atentia internationala de la afacerea etiopianasi i-a permis Ducelui sa obtina victoria
- la 9 mai 1936, un decret al lui Mussolini proclama anexarea Etiopiei de catre Italia, iar regele Italiei devenea „împaratul Etiopiei”

-la 4 iulie 1936, Adunarea Natiunilor Unite a votat o rezolutie prin care erau ridicate sanctiunile economice si financiare luate împotriva Italiei

F. Războiul civil din Spania

-în 1931 Spania devine republica

-alegerile din februarie 1936 sunt câstigate de Frontul Popular constituit din fortele de stânga spaniole . imediat se declanseaza un val de greve revolutionare, taranii ocupa pamânturile, violentele se generalizeaza

- la 13 iulie 1936 liderul monarhist Calvo Sotelo este asasinat, ceea ce a dat semnalul loviturii militare de stat, Franco devenind seful miscarii nationaliste

-va începe un razboi civil ce va dura 3 ani, în care s-au confruntat doua tabere:

a) nationalistii sprijiniti de armata permanenta, de Falanga, de majoritatea clerului catholic si de clasa conducatoare

b) republicanii sustinuti de muncitori, de mica burghezie radicala, de o parte a taranimii

-în aprilie 1938, Franco reuseste sa izoleze Madridul de Barcelona, pe 28 martie 1939 va ocupa Madridul, unde în octombrie își va instala propriul guvern

-razboiul din Spania s-a transformat într-un conflict international, o adevarata „repetitive generala” a razboiului mondial

3. Reconfigurarea sistemului de alianțe la sfârșitul anilor 30.

Axa Berlin – Roma – Tokio:

octombrie 1936 – protocol semnat între Germania si Italia

25 noiembrie 1936 – Germania si Japonia semnau Pactul Anticomintern

6 noiembrie 1937 – Italia adera la Pactul Anticomintern

24 februarie 1939 – Ungaria si statul Manciuko se alatura Pactului Anticomintern

27 februarie 1939 – Spania se alatura Pactului Anticomintern

III. Evolutia relatiilor interaliatate în timpul celui de-al doilea razboi mondial: 1939-1945

I Formarea coalitiei Natiunilor Unite

1) 22 iunie 1941, discursul lui Winston Churchill la radio prin care facea cunoscuta

poporului englez, agresiunea Germaniei împotriva Uniunii Sovietice si justifica, din

perspectiva necesitatii eliminarii agresiunii militare fasciste, alianta cu URSS, depasind

astfel orice diferente ideologice

2) 12 iulie 1941, la Moscova era semnat acordul sovieto – englez, intitulat „Cu privire la actiunile comune de razboi împotriva Germaniei”

3) stabilirea modalitatilor concrete de ajutorare a Uniunii Sovietice – misiunea H.

Hopkins, schimbul de scrisori între Stalin si Franklin Roosevelt din 30 octombrie, respectiv 6 noiembrie 1941

4) 14 august 1941, Carta Atlanticului

5) 24 septembrie 1941 URSS adera la Carta Atlanticului

6) conferinta de la Moscova (29 septembrie – 1 octombrie 1941) care a stabilit modalitatile de realizare si proportiile colaborarii între URSS si aliatii sai anglo-saxoni

7) la începutul lunii noiembrie 1941, Congresul american a hotărât sa extinda prevederile legii lend and lease si asupra schimburilor facute cu SUA de catre URSS, si în acest scop, a acordat un credit initial de 1 miliard de dolari, iar în februarie 1942, un alt fond de aceeasi valoare

8) colaborarea anglo – sovietica din Iran

-refuzul Sahul Reza, cunoscut pentru pozitia sa progermana, de a expulza pe resortisantii germani, pozitia strategica a Iranului pentru frontul sovietic, precum si interesele

economice britanice în aceastatara, au constituit principale motive ale atacarii Iranului de

catre trupele sovietice si engleze (vara – toamna 1941)

- ocuparea Iranului nu a fost însotita de încercari de subminare a integritatii teritoriale, suveranitatii si independentei sale politice

9) a doua zi dupa atacul de la Pearl Harbour, la 8 decembrie 1941 SUA si Anglia au declarat razboi Japoniei

10) 11 decembrie 1941, Germania si Italia au declarat razboi SUA

11) 1 ianuarie 1942 a fost semnată la Casa Albă, Declarația Națiunilor Unite de către reprezentanții celor 26 de state care au participat la Conferința de la Washington (22 decembrie 1941 – 14 ianuarie 1942)

12) 26 mai 1942 s-a semnat la Londra, tratatul de alianță anglo-sovietic, intitulat „Cu privire la principiile ajutorului reciproc în războiul împotriva agresorului”

13) 11 iunie 1942 s-a semnat la Washington acordul sovieto-american care reglementa relațiile economice și financiare pe baza legii lend and lease II Formarea alianței anglo-americe

- în perioada „războiului ciudat”, SUA au susținut pasivitatea manifestată de guvernele francez, englez împotriva Germaniei și au fost de acord cu planuri de operații pentru ajutorarea Finlandei împotriva URSS
- în februarie 1940, președintele american F. Roosevelt l-a trimis pe Sumner Welles, adjunct al Secretarului de Stat, în Europa, pentru a sonda posibilitatea ca Anglia și Franța să încheie pace cu Germania. misiunea eșuează
- victoriile obținute de alianța fascistă și capitularea Franței au determinat Congresul SUA să acorde de urgență credite sporite pentru armament
- între iunie 1940 – iulie 1941 au fost livrate Angliei de către SUA cantități importante de arme, muniție, avioane
- 2 septembrie 1940 s-a semnat un tratat anglo-american prin care Marea Britanie, în schimbul a 50 de cruciatore americane și a obligației SUA de a apăra posesiunile engleze în emisfera occidentală, arenda Statelor Unite, pe termen de 99 de ani, baze în insulele Newfoundland, Bermude, Bahamas, Jamaica, Santa Lucia, Trinitații, Antigua, pe litoralul Guineei britanice
- 15 iunie 1940, F. Roosevelt a semnat ordinul de creare a Comitetului pentru cercetările în domeniul folosirii energiei atomice în scopuri militare
- 16 septembrie 1940 SUA au adoptat legea privind obligativitatea serviciului militar obligatoriu

- 6 ianuarie 1941, în mesajul pe care presedintele american F. Roosevelt l-a adresat

Congresului, a propus adoptarea legii lend and lease

- 11 martie 1941 a intrat în vigoare legea lend and lease

III Conferintele interaliatate

1) Conferinta de la Casablanca (13-24 ianuarie 1943)

- au participat premierul britanic, Winston Churchill si presedintele american,

Franklin Roosevelt

-se amâna deschiderea celui de al doilea front pentru primavara anului 1944

-s-a hotarât ca dupa încheierea operatiunilor din Africa de Nord sa se puna în

aplicare planul de debarcare a trupelor anglo – americane în Sicilia

- pentru a amâna impresia defavorabila lasata de aceasta noua amânare s-a adoptat

principiul capitularii neconditionate pentru puterile Axei

2) Conferinta de Quebec (august 1943)

-redactat un proiect comun de declaratie a celor patru puteri (SUA, URSS, Marea

Britanie, China)

- s-a confirmat decizia de fixare a deschiderii celui de al doilea front în Franta la 1

mai 1944

-s-a fixat o operatiune de debarcare în sudul Frantei, asa- numita operatiune Anvil

-problema razboiului din Pacific – s-a aprobat planul de operatiuni americane

pentru perioada 1943-1944, care prevedea ocuparea arhipelagurilor Marshall,

Caroline, Mariane

- august 1943 – s-a semnat un acord anglo-american în domeniul cercetarii atomice

3) Conferinta de la Moscova (19-30 octombrie 1943)

- o conferinta a ministrilor de externe ai Marii Britanii, Uniunii Sovietice si Statelor

Unite ale Americii

-au fost date din nou asigurari ca în mai 1944 se va deschide cel de al doilea front

- delegatii britanici si americani au propus unele proiecte de federalizare a tarilor

mici din Europa centrala, de sud – est . respinse de guvernul sovietic

- au fost adoptate:

° Declaratia cu privire la Austria

° Declaratia cu privire la Italia

° Declaratia cu privire la raspunderea nazistilor pentru atrocitatilor comise

° Declaratia celor patru

4) Conferinta de la Cairo (26-27 noiembrie 1943)

- premierul britanic, Winston Churchill si presedintele american, Franklin

Roosevelt s-au întâlnit la Cairo

-la 1 decembrie 1943, acestia, împreuna cu Chiang Kai -shek, au dat publicitatii

Declaratia tripartita anglo – americano – chineza în legaturile cu reglementarile

din Extremul Orient

5) Conferinta de la Teheran (28 noiembrie – 1 decembrie 1943)

- reprezentantii sovietici au insistat asupra oportunitatii unor operatiuni de

anvergura în Occident, peste Canalul Mânecii, ca solutie pentru grabirea înfrângerii

Germaniei si scurtarea duratei razboiului

- Churchill a sustinut „varianta balcanica”: un avans rapid al aliatilor în Italia, care

ar fi adus razboiul în regiunea Bosforului sau în Balcani . respinsa de Roosevelt si

Stalin

- Stalin a insistat sa se acorde prioritate debarcarii în Franta, adica operatiunilor

Overlord si Anvil

- s-a discutat statutul postbelic al Germaniei:

a) Roosevelt a prezentat un plan de împartire a Germaniei în cinci state autonome

sub control international

b) Churchill a propus:

° separarea Prusiei militariste de restul tarii

° desprinderea unor regiuni din sudul Germaniei pentru includerea lor, alaturi de alte

state din Europa Centrala în o Federatie dunareana . guvernul sovietic s-a opus, iar

presedintele american a propus ca problema sa fie discutata în Comisia consultativa europeana

- în ceea ce priveste chestiunea poloneza, Churchill a acceptat solutia „de a împinge Polonia spre vest”, teritoriul polonez trebuind a fi delimitat de linia Curzon si Oder, inclusiv Prusia Orientalasi Oppeln . URSS încorpore teritoriile atribuite prin acordul germano – sovietic din 1939, iar Polonia primea în schimb, în compensatie, Prusia Orientală, Pomerania, Silezia

- Finlanda – Stalin a aratat ca Finlanda
 - ° trebuia sa revina la frontierele din 1940
 - ° sa cedeze Uniunii Sovietice, Petsamo
 - ° sa alunge trupele germane de pe teritoriul sau
 - ° sa plateasca Uniunii Sovietice, reparatii de razboi

-Oceanul Pacific – URSS a considerat ca este posibil sa înceapa operatiunile militare împotriva Japoniei, la 6 luni dupa terminarea conflictului din Europa

-organizarea securitatii colective:

a) Churchill a propus un sistem „regionalist” construit în jurul a trei organisme

continentale din Europa, Asia si America

b) Stalin a imaginat o institutie mondiala cu trei nivele de operationalizare:

- ° o adunare, la care sa participe toate statele suverane
- ° un comitet executiv care sa administreze serviciile publice internationale
- ° un directoriat al celor patru mari puteri (SUA, URSS, Anglia, China)

care sa mentina ordinea internationala

-a fost adoptata: Declaratia cu privire la Iran (1 decembrie 1943)

7) Conferinta de la Moscova (9-18 octombrie 1944)

- în cursul acestei întâlniri, Churchill i-a propus lui Stalin sa stabileasca sferile de

influenta în Balcani . asa – numitul acord al procentajelor: România 90% sovieticii Grecia 90% Marea Britanie 10% altii 10% Uniunea Sovietica

Ungaria si Iugoslavia 50% influenta occidentala
50% influenta sovietica

Bulgaria 75% influenta occidentala
25% influenta sovietica

8) Conferinta de la Yalta (4-11 februarie 1945)

- au participat Stalin, Franklin Roosevelt, Churchill, ministrii de externe
american

si englez, consilieri militari

- s-au luat decizii referitoare la:

A) problema germana

- principiul capitularii neconditionate

- punerea Germaniei în imposibilitatea de a mai provoca razboi

a) împartirea Germaniei si conducerea acesteia în perioada postbelica

b) stabilirea platii unor reparatii de razboi

° delegatia sovietica a prezentat câteva principii privind perceperea
reparatiilor în

natura, nu în bani, prin confiscarea de masini de masini si utilaje, prin
livrari anuale de

marfuri, termenul de lichidare fiind fixat la 10 ani

° nu s-a ajuns la un acord în privinta reparatiilor . rezolvarea problemei a
fost

încredintata unei comisii de reparatii cu sediul la Moscova, incluzând trei
reprezentanti

(englez, sovietic si american)

° propunerea sovietica: comisia de reparatii cu sediul la Moscova trebuia
sa aiba ca

baza de discutie suma totala de 22 de miliarde de dolari, din care
jumătate trebuia sa

revina Uniunii Sovietice, urmând a fi acoperita din productia curenta,
utilaj industrial

demontat din zona sovieticasi occidentala, proprietatile germane din
afara teritoriului

german, folosirea mâinii de lucru germane

B) problema poloneza

- problema constituirii unui guvern polonez

- stabilirea frontierelor statului polonez

C) problema iugoslava

- problema constituirii unui guvern iugoslav

D) problema strâmtorilor

E) problema Japoniei

F) Declaratia Europei eliberate

G) Organizatia mondiala

- s-a stabilit convocarea unei conferinte a Natiunilor Unite pentru constituirea unei organizatii mondiale la data de 25 aprilie 1945 în Statele Unite ale Americii

9) Conferinta de la Postdam (17 iulie – 2 august 1945)

- au participat Stalin, Truman, Churchill, înlocuit cu Atlee

-scopul conferintei era acela de a stabili organizarea postbelica a lumii:

a) s-a creat un Consiliu al ministrilor de Externe englez, francez, chinez, american si sovietic

b) problema germana

- organizarea postbelica a Germaniei prin împartirea ei în zone de ocupatie

- transformarea Germaniei într-un stat democratic si pasnic prin:

° denazificare

° democratizare

° demilitarizare

-stabilirea modului de percepere a reparatiilor germane de catre URSS, Marea

Britanie, SUA

c) problema Italiei

-presedintele american Truman a propus încheierea cât mai repede posibil a pacii

cu Italia pentru a se putea începe cât mai repede procesul de refacere si edificare a

vietii statele democratice

- Churchill s-a opus acestei propuneri, amintind ca Italia a fost multa vreme în

tabara fascista

d) problema poloneza

- problema tezaurului aflat al Londra: Churchill a afirmat ca valoarea sa nu

acoperirea cheltuielilor facute de Marea Britanie pentru organizarea și întreținerea trupelor poloneze, pentru întreținerea guvernului polonez aflat în exil și a emigrației

- problema frontierelor:

° anglo – saxonii au promis să sprijine transferul către URSS a orașului Königsberg și a unei părți din Prusia orientală

° cealaltă parte a Prusiei Orientale și orașul Danzig trebuiau să revină Poloniei

° teritoriul de la est de linia Oder-Neisse să fie administrat provizoriu de Polonia

e) strămutarea populațiilor germane în Germania din Prusia Orientală, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria

f) s-a adoptat o declarație comună anglo – americano – chineză prin care se cerea

Japoniei să capituleze necondiționat, careia i se va alătura, ulterior, și partea sovietică

IV Crearea Organizației Națiunilor Unite

Geneza:

- în ianuarie 1941, în mesajul său adresat Congresului SUA, președintele american

Roosevelt proclamă cele patru drepturi:

° dreptul la expresie și de opinie

° dreptul de liberă exercitare a credinței

° dreptul de a fi ferit de sărăcie

° dreptul de a fi ferit de teroare

- 14 august 1941, Carta Atlanticului . realizarea unui „sistem mai larg și permanent de securitate generală”

- 1 ianuarie 1942 a fost semnată la Casa Albă, Declarația Națiunilor Unite de către

reprezentanții celor 26 de state care au participat la Conferința de la Washington

(22 decembrie 1941 – 14 ianuarie 1942); Aliații își spun pentru prima oară

Națiunile Unite

- 1943 Conferința ministrilor de Externe de la Washington a hotărât crearea unui

organism internațional pentru asigurarea păcii și securității

- între 21 august -7 octombrie 1944 s-a desfasurat Conferinta de la Dumbarton

Oaks, în cadrul careia s-au elaborat propunerile privind statutul O.N.U. si s-au

stabilit principiile generale de organizare

-la Conferinta de la Yalta din 4-11 februarie 1945 s-a stabilit, printre altele:

° ca membrii permanenti ai Consiliului de Securitate primesc drept de veto

° convocarea unei conferinte a Natiunilor Unite privind constituirea organizatiei mondiale

la data de 25 aprilie 1945 în Statele Unite ale Americii

-la 26 aprilie 1945 s-a deschis Conferinta de la San Francisco, cu participarea a 50

de state

-dupa negocierile din cadrul acestei conferinte (aprilie – iunie 1945), la 26 iunie

1945, întemeierea O.N.U.: reprezentantii celor 50 de state au semnat Carta

Natiunilor Unite

- la 15 octombrie 1945, Polonia (al 51-lea stat fondator) ratifica Carta

-24 octombrie 1945, Carta intra în vigoare („Ziua Natiunilor Unite”)

Organizatia Natiunilor Unite

-functionarea si activitatea ei este reglementata pe baza Cartei O.N.U.

-obiectivele organizatiei

-membrii

° calitatea de membru

° obligatiile membrilor

° numarul statelor membre: în 1945 erau 51 de state membre, carora li s-au

adaugat tarile din Africa si din Asia, care si-au dobândit independenta, fostii aliati ai

Germaniei (1955 - 1956), apoi China comunista (1971), cele doua state germane (1973),

statele rezultate în urma desfiintarii URSS

-organizarea:

1) Adunarea Generala

2) Consiliul de Securitate

3) Secretarul General

4) Curtea Internationala de Justitie de la Haga

5) Consiliul de Tutela

6) Consiliul Economic si Social (ECOSOC)

-se ocupa de cresterea generala a nivelului de trai, servindu-se în acest, scop de alte

agentii si comisii speciale ale O.N.U.:

- O.M.S. (Organizatia Mondiala a Sanatatii), cu sediul la Geneva

-O.I.M. (Organizatia Internationala a Muncii), cu sediul la Geneva

-F.M.I. (Fondul Monetar International), cu sediul la Washington

-F.A.O. (Organizatia pentru Alimentatie si Agricultura), cu sediul la Roma

-U.N.I.C.E.F. (Fondul International pentru Urgente ale Copiilor al Natiunilor

Unite), cu sediul la New -York

- U.N.E.S.C.O. (Organizatia Natiunilor Unite pentru Educatie, Stiinta si Cultura),

cu sediul la Paris

- B.I.R.D. (Banca Internationala pentru Reconstructie si Dezvoltare)

-U.N.C.T.A.D. (Comisia Natiunilor Unite pentru Comertsi Dezvoltare)

Lumea postbelica. Razboiul rece.

A/ Relatiile dintre fostii aliatii si debutul razboiului rece 1945-1947

I Definirea razboiului rece

-termen general acceptat , desemnând conflictul ideologic , politic , psihologic si militar de dupa 1945 dintre aliatii occidentali (condusi de SUA) pe de o parte si blocul comunist (în frunte cu URSS) pe de alta parte.

-paternitatea expresiei în cauza este atribuita regentului Castiliei si Leonului , printul Juan Manuel , care în secolul al XIV - lea a utilizat sintagma de razboi rece pentru a descrie conflictul din Spania , dintre crestini si musulmani. Spre deosebire de razboaiele clasice , un atare razboi începe fara o declaratie de razboi si se încheie fara un tratat de pace.

-reactualizarea termenului de Razboi Rece , o datoram jurnalistului American Walter Lippmann , care în 1947 publica o carte cu acelasi nume.

II Fundamentele ideologice ale razboiului rece si expresia lor politica în documentele marilor puteri

A. Discursul lui Stalin, 9 februarie 1946 -un discurs electoral

-Stalin aducea elogii sistemului sovietic care a iesit învingator din razboi, fapt care demonstrează, din perspectiva sa, ca sistemul social sovietic era o forma de organizare mai buna decât orice alt sistem social ne-sovietic
-descriind cauzele celui de al doilea razboi mondial, liderul sovietic invoca o norma comunista clasica, si anume ca razboiul nu ar fi fost provocat de Hitler sau de alti sefi de stat, ci de functionarea defectuoasa, generatoare de inegalitati economice a sistemului de tip capitalist

-liderul sovietic sublinia inevitabilitatea unui nou razboi cu tarile din sistemul capitalist si în acest context, el afirma necesitatea întaririi interne a Uniunii Sovietice pentru a putea face fata acestui nou conflict

B. Discursul lui Churchill de la Fulton , Missouri , 5 martie 1946

-înca din 12 mai 1945 , într-o telegrama adresata presedintelui Truman (care îi succedase lui Roosevelt la 12 aprilie 1945) , Winston Churchill își exprima îngrijorarea cu privire la lipsa de transparenta din zonele ocupate de sovietici ,

afirmând : a fost trasa o cortina de fier în fata aliatilor vestici.

-în timpul Conferintei de la Potsdam , Churchill , utilizând o expresie metaforica , protesteaza fata de împrejmuirea de catre sovietici , cu un gard de fier , a misiunii britanice din România. În iulie 1945 , în urma alegerilor generale din Marea Britanie , la mijlocul Conferintei de la Potsdam , Winston Churchill este înlocuit de noul prim-ministru Clement Attlee.

-5 martie 1946 - invitat la Westminster College , Winston Churchill utilizeaza pentru prima data , în public , sintagma cortina de fier, afirmând : De la Stettin , de pe coasta Balticii pâna la Triest , de pe coasta Adriaticii , o cortina de fier a coborât taind în doua continentul. (...)

-reactiile la discursul rostit de Churchill nu au întârziat sa apara. Guvernul britanic, condus de Attlee a dezavuat discursul fostului prim ministru britanic.

La 15 martie 1946 , a urmat replica sovietica , prin discursul rostit de Stalin Vizibil deranjat de discursul de la Fulton , liderul de la Kremlin a tinut sa precizeze ca ascensiunea comunistilor în sud-estul Europei nu este una accidentala, ci o consecinta fireasca a sacrificiului pe care acestia l-au dovedit în lupta cu regimurile fasciste.

C. Telegrama cea lunga a lui G. Kennan si doctrina de containment

-diplomat de cariera , în 1944 George Kennan se reîntoarce la Moscova (unde activase anterior între 1933-1937) , în calitate de ministru-

consilier , devenind unul dintre consultatii ambasadorului Averell Harriman.

-22 februarie 1946 - Kennan expediază telegrama cea lungă -un studiu de 8 000 de cuvinte, pe parcursul caruia realizează o radiografie totală a comportamentului și politicii externe promovate de Stalin.

-iulie 1947 - trimestrialul Foreign Affairs publică Articolul X, Factorii care determină comportamentul sovietic , sub semnatura X. Noul document elaborat de Kennan prezintă necesitatea aplicării doctrinei de containment

(stabilire) și a devenit imediat un punct de reper pentru susținătorii acesteia. În esență, doctrina de containment vizează o politică fermă din partea SUA, care să nu permită sovieticilor obținerea unor noi poziții în Europa și în lume.

D. Telegrama Novikov

-septembrie 1946 - ambasadorul sovietic la Washington , Nikolai Novikov elaborează o telegramă în care atrage atenția factorilor politici de la Moscova asupra pericolului politicii americane de dominare economică și militară a lumii.

E. Doctrina Truman , 12 martie 1947

-21 februarie 1947 - cabinetul britanic , condus de Clement Attlee , îl informează pe președintele Truman de faptul că partea britanică se află în imposibilitatea de a-și mai onora angajamentele luate față de Grecia și Turcia.

-24 februarie 1947 - președintele Truman ia hotărârea ca aceste angajamente să fie preluate de SUA.

-26 februarie 1947 – are loc o întâlnire tensionată în Biroul Oval, între președintele Truman și principalii congresmeni (la întâlnire au luat parte și gen. George C. Marshall și secretarul de stat Dean Acheson). În cursul întâlnirii,președintele american și-a prezentat intenția de a prelua angajamentele britanicilor din Mediterana Răsăriteană , justificându-și poziția prin necesitatea stopării expansionismului sovietic.

-12 martie 1947 – în fața Congresului , președintele Truman solicită un ajutor economic de 400 mil. \$ pentru ajutorarea celor două țări , precum și trimiterea de experți civili și militari americani.

F. Planul Marshall , 5 iunie 1947

-la începutul anului 1947, datorită acțiunilor energice promovate de George C. Marshall și Dean Acheson , factorii politici americani constientizează faptul că situația economică disperată din Europa cerea un ajutor american de anvergură.

-în cadrul Departamentului de Stat se constituie un grup de specialiști, sub conducerea șefului nou-creatului Oficiu de Planificare Politică, George Kennan , cu scopul de găsi soluții viabile pentru îmbunătățirea

situatiei economice a Europei. Raportul înaintat de Kennan susținea necesitatea unui ajutor din partea SUA pentru însănătoșirea economică a Europei.

-5 iunie 1947 – prin discursul său de la Universitatea Harvard, George Marshall anunță noul proiect.

-deși adresat tuturor țărilor europene, țările din sfera de influență sovietică au declinat propunerea americană (deși Polonia și Cehoslovacia își manifestaseră inițial intenția de a participa la discuții, reacția URSS a determinat abandonarea acestei intenții).

-programul a început în iulie 1948, a continuat până în 1952 și a costat guvernul american 10,2 miliarde \$.

G. Crearea Cominformului (septembrie 1947) și teoria lui Jdanov privind împărțirea lumii în cele două blocuri

-1943 – din ordinul lui Stalin Comintern-ul este desființat, această măsură, aparent radicală, având menirea de a-i convinge pe aliații occidentali de faptul că URSS a renunțat la ideea revoluției mondiale.

-22 septembrie 1947 – este creat Cominformul. În discursul inaugural, Andrei Jdanov, după ce prezintă Cominform-ul drept o reacție directă la propunerea de acceptare a Planului Marshall, proclamă împărțirea oficială a lumii în două tabere: tabăra imperialistă și antidemocratică a cărei scop rezidă în sprijinirea regimurilor reacționare și pro-faciste; tabăra antiimperialistă și democratică, având drept scop consolidarea democrației, eliminarea ultimelor vestigii ale fascismului, rezistând totodată expansiunii imperialiste. -ulterior a avut menirea de a pregăti terenul extirpării abcesului țitoist.

B/ Evoluții în perioada războiului rece (1948-1962). Formarea blocurilor politico-militare

I Procesul de sovietizare și satelizare

-din punctul de vedere al evoluției comunismului, perioada 1944-1948 a marcat trecerea de la stadiul de socialism într-o singură țară la cel de socialism într-o singură regiune - au existat două procese prin care sovieticii și-au subordonat întregul spațiu al Europei Centrale și de Est, procese care s-au desfășurat simultan:

A) satelizare:

-procesul prin care țările din această regiune s-au subordonat intereselor politicii externe sovietice -a început odată cu intrarea Armatei Rosii în regiune în 1944 și a continuat cu a) semnarea tratatelor de pace și colaborare dintre aceste țări, devenite democrații populare, și Uniunea Sovietică

b) prin încheierea tot mai coerentă a blocului, prin constituirea în septembrie 1947, a Cominformului

B) sovietizare: -a început în 1944 /1945 -a cunoscut o definiție treptată în funcție de evoluțiile internaționale

- a constat în impunerea și acceptarea transformării statelor după modelul sovietic vizând regimul politic, valorile societății, economia, structurile sociale, instituțiile, omul - impunerea modelului sovietic a fost legat de prezența Armatei Rosii, cu excepția Iugoslaviei și Albaniei - „înstituirea unei hegemonii sovietice în planul politicii externe (satelizare) și adoptarea unor institutii, mecanisme și procese politice similare cu cele din Uniunea Sovietică”

- Hugh Seaton-Watson menționează 3 etape ale procesului de comunizare ținând seama de particularitățile statelor:

I. coaliția veritabilă - presupune existența unor multe partide politice - o colaborare veritabilă a comunistilor cu partidele necomuniste - controlul comunist asupra puterii este foarte scăzut - menținerea libertății cuvântului și întrunirilor - cenzura politică este redusă

II. coaliția mlăstinoasă - hartuirea și marginalizarea partidelor politice necomuniste - folosirea de către comunisti în relațiile lor cu celelalte partide politice a două tactici: „tactica salamului” și „tactica calului troian” - guvernul este format din comunisti și necomunisti selectați de către comunisti - extinderea controlului asupra puterii - restrângerea libertății presei, a cuvântului și întrunirilor

III. apariția blocului monolitic - suprimarea opoziției prin exilarea și arestarea liderilor ei - afirmarea frontului condus de comunisti - lichidarea democrației burgheze - această etapă se încheie prin instaurarea unor regimuri staliniste, prin acapărarea puterii depline de către partidele comuniste, prin impunerea regimului democrației populare,

organizarea unor epurări în partidele comuniste

- România, Bulgaria - I - III ; - Iugoslavia, Albania - III - Polonia - II - III - Ungaria, Cehoslovacia - I - II

Blocul estic, tratatele bilaterale între URSS și sateliți

- semnate între URSS cu Cehoslovacia (12 decembrie 1943), cu Iugoslavia (12 aprilie 1945), cu Polonia (21 aprilie 1945), România (4 februarie 1948), cu Ungaria (18 februarie 1948), cu Bulgaria (18 martie 1948)

- aceste tratate prevedeau organizarea unei apărări comune împotriva Germaniei, erau orientate împotriva puterilor occidentale și urmăreau întărirea militară și diplomatică a blocului sovietic european

B) sovietizare:

- transformarea internă a societăților din Europa de Centrală și de Est s-a bazat pe tiparele staliniste aplicate de în URSS, în anii 1930

- Zbigniew Brzezinski: Stalin căuta securitatea, în fața unui posibil conflict cu Occidentul, în aplicarea rigidă a experienței sale trecute la fiecare nouă situație, crezând că loialitatea va fi obținută într-o măsură mai mare prin duplicarea structurii sovietice în Europa Centrală și de Est

a) viața politică: - partidele socialiste au fost absorbite de către partidele comuniste - opoziția deschisă a fost dispersată, închisă sau lichidată -

partidele non – comuniste au fost dizolvate sau incluse în fronturile patriotice și nationale

-creșterea numerică inițială a partidelor comuniste a fost urmată de epurări în masă a membrilor de partid, dar și a unor lideri de partid, care făceau parte din diferite fracțiuni ale aceluiași partid comunist - impunerea regimului politic de democrație populară

b) viața culturală: - controlul comunist asupra sistemului de învățământ . epurarea corpului profesoral, eliminarea unor discipline și introducerea unor noi (de exemplu, cursurile de marxism -leninism) -realismul socialist a fost proclamat ca normă în artă, arhitectura etc.

c) viața economică: -naționalizarea principalelor mijloace de producție - colectivizarea forțată a agriculturii -adoptarea unui model de industrializare rapidă, de inspirație sovietică bazat pe: impunerea unui model centralizat de planificare; statul devine principalul proprietar al mijloacelor de producție, coordonează relațiile economice; accentul pus pe industria grea, dezvoltarea sistemului comercial între statele blocului sovietic

d) viața socială: -aparitia unei clase muncitoare antrenate în domeniul industriei, extrase în marea

sa majoritate din mediul rural-modelul urbanizării comuniste:

construirea de orașe în jurul marilor centre

industriale, cu un aspect arhitectural specific generat de nevoia

stringentă de locuințe -crearea unor organizații de masă specializate

pentru fiecare categorie socială în parte (femei, copii, tineri etc.) -eforturi pentru crearea unui tip de om nou, socialist

În plan strategic, economic, politic și militar, blocul estic s-a finalizat prin constituirea Consiliului Economic de Ajutor Reciproc în ianuarie 1949 (CAER sau COMECON) și a Tratatului de la Varșovia, în 1945

Blocul vestic

În plan economic, pentru aplicarea planului Marshal, dar și pentru reconstrucția economică s-a creat o structură instituțională care să permită acordarea ajutorului prevăzut -la 16 aprilie 1948 s-a creat, printr-o convenție, Organizația Europeană de Cooperare Economică (OECE) - OECE va fi înlocuită în 1961 de OCDE (Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică), compusă din SUA, Canada, Japonia și statele din Europa Occidentală

NATO - etapele constituirii Organizației Tratatului Atlanticului de Nord

1) tratatul de la Dunkerque, martie 1947: semnat între Marea Britanie și Franța

2) largirea pactului de alianță din martie 1947 . la 17 martie 1948, la Bruxelles s-a semnat un nou tratat între Marea Britanie, Franța, Belgia, Olanda, Luxemburg

3) 11 iunie 1948 – rezolutia Vandenberg care permitea Statelor Unite sa intre într-unsistem de alianta în afara continentului

4) 4 aprilie 1949 – s-a semnat, la Washington, Tratatul Atlanticului de Nord, de reprezentantii a 12 tari (SUA, Canada, Marea Britanie, Franta, Italia, Islanda, Belgia, Olanda, Luxemburg, Norvegia, Danemarca, Portugalia)

IV. Alte aliante defensive:

a) Pactul Pacificului (ANZUS)

- septembrie 1951, San Francisco, s-a semnat Pactul Pacificului (ANZUS), de catre

Australia, Noua Zeelanda si SUA -alianta defensiva îndreptata împotriva atacurilor, respectiv agresiunilor japoneze

b) Organizatia Asiei de SE (SEATO)

- septembrie 1954, la Manila, formata din fostele tari din ANZUS si Pakistan, Filipine, Thailanda, Anglia si Franta

- viza: - apararea, inclusiv, a statelor care nu fac parte din SEATO - consultare în cazul infiltrarii comuniste

- manevre militare comune -în 1958 stabileste contacte cu NATO si CENTO

c) Organizatia Tratatului Central (CENTO)

-1955, format din Anglia, Turcia, Iran, Irak, Pakistan - prevedea pentru statele membre, cooperarea si asistenta reciproca, ca si angajamentul de a nu interveni în politica interna a celorlalte state; - viza îndiguirea Uniunii Sovietice prin crearea unei linii de state puternice de –a lungul frontierei sud – vestice a acesteia -nu a dispus de o structura de comanda militara unificata

C/ Crizele razboiului rece (1948-1962). Evolutii în blocul comunist si in relatiile internationale

I Crizele din blocul estic

A. Crizele Berlinului

1) Blocada Berlinului (1948-1949) -1945 – Berlinul este administrat în comun de cele patru puteri aliate

(SUA, Marea Britanie , Franta si URSS). Se înfiinteaza Kommandatura, alcatuita din patru comandanti (câte unul pentru fiecare putere aliata) - 2 decembrie 1946 – acord americano-britanic privind crearea unei uniuni economice în zona de ocupatie (Bizonia) – intra în vigoare la 1 ianuarie 1947 -iunie 1948 – Conferinta de la Londra – americanii, britanicii si francezii hotarasc unirea celor trei zone de ocupatie , organizarea de alegeri pentru o adunare constituanta. Totodata pentru stoparea inflatiei galopante se ia hotarârea instituirii unei monede comune – marca germana. O atare orientare contravine intereselor sovietice 24 iunie 1948 – sovieticii blocheaza toate caile terestre de acces spre Berlinul de Vest ; - raspunsul occidentalilor consta în organizarea unui pod aerian de anvergura (4 000 – 10 000 t de marfuri erau aduse zilnic , pe calea

aerului, în Berlinul de Vest) ; -26 septembrie 1948 – occidentalii supun chestiunea crizei Berlinului în Consiliul de Securitate ; -25 octombrie 1948 – URSS uzează de dreptul său de veto -12 mai 1949 – în fața succesului incontestabil al podului aerian , sovieticii renunță la blocada -7 septembrie 1949 – Republica Federală Germania (RFG)
-7 octombrie 1949 – Republica Democrată Germania (RDG)

2) A doua criza a Berlinului (1953)

-16 iunie 1953 – în Berlinul de Vest au loc manifestații împotriva măsurilor guvernamentale de intensificare a producției în industrie -17 iunie 1953 – datorită lipsurilor alimentare , protestele degenerază în revoltă
-sovieticii intervin militar și restabilesc ordinea (bilanțul – 25 de demonstranți uciși și 378 ranți)

3) A treia criza a Berlinului (1958-1961)

-27 noiembrie 1958 - Nikita Hrușciov declară că URSS dorește să transfere guvernului est-german toate responsabilitățile guvernului sovietic în termen de 6 luni
-31 decembrie 1958 – aliații occidentali resping propunerea sovietică
-1961 – creșterea masivă a exodului est-german spre Berlinul de Vest (numai în luna iulie au trecut aprox. 30 000 de est-germani)
-august 1961 – autoritățile est-germane încep construcția Zidului Berlinului, din blocuri de zgură și sârma ghimpată (au fost păstrate 13 puncte de trecere oficială)

B. Revolta poloneză (1956)

-12 martie 1956 – Boleslav Bierut moare , fiind înlocuit în fruntea partidului de Edward Ochab
-28-29 iunie 1956 – are loc revolta muncitorilor de la Poznań , desfășurată sub lozincile: Jos comunismul ! , Vrem pâine !
-cauze ale revoltei: lipsa de alimente și bunuri de consum; condiții insalubre de locuit; reducerea salariului real
practicile birocratice
-armata poloneză condusă de generalul Konstantin Rokossovsky (sovietic) a intervenit în forță. Intervenția s-a soldat cu morți și ranți în rândurile protestatarilor. -în fața presiunii sociale naționale (nucleul moscovit al comunistilor polonezi) au propus cooptarea lui Władysław Gomułka în Biroul Politic. Gomułka refuză!
-octombrie 1956 – vizita lui Nikita Hrușciov în Polonia. Gomułka este readus la putere, devenind premier al Poloniei. Din această postură , Gomułka a oprit colectivizarea agriculturii. Generalul Rokossovsky a fost chemat la Moscova. În schimbul indulgenței Moscovei , Gomułka se angajă să păstreze monopolul comunist al puterii.

C. Revolutia din Ungaria (1956) -17 iulie 1956 – Anastas Mikoian , asistat telefonic de Nikita Hrusciov , îl convinge pe Rakosi sa demisioneze din functia de prim-secretar (motivul oficial invocat a fost de natura medicala – hipertensiune). în locul lui Rakosi este numit Erno Gero
-6 octombrie 1956 – au loc funeraliile nationale ale lui Laszlo Rajk (fost ministru de interne , spânzurat în 1949 , din ordinul lui Stalin , sub acuzatia de titoism) la care participa 300 000 de oameni
-22 octombrie 1956 – vestea succesului obtinut de polonezi si revenirea la putere a lui Wladyslaw Gomulka au creat la Budapesta impresia posibilitatii crearii unei cai maghiare spre socialism
-23 octombrie 1956 - studentii din Budapesta organizeaza o manifestatie de solidaritate cu Polonia -23-31 octombrie 1956 – prima faza a revolutiei maghiare. Revendicarile studentilor: revenirea la putere a lui Imre Nagy ; libertatea cuvântului ; alegeri libere ; suprimarea simbolurilor comuniste
-24 octombrie 1956 – Imre Nagy este numit premier si se solidarizeaza cu manifestantii -25 octombrie 1956 - Erno Gero este înlocuit cu Janos Kadar -30 octombrie 1956 – trupele sovietice se retrag din Budapesta -2 noiembrie 1956 – Imre Nagy anunta: alegeri libere si sfârșitul partidului unic ; retragerea Ungariei din Tratatul de la Varsovia proclama neutralitatea tarii si solicita protectia Natiunilor Unite
-4 noiembrie 1956 – sovieticii declanseaza interventia militara (bilantul – 2 000 de morti în Budapesta si aprox. 700 în restul tarii)
-Imre Nagy si colaboratorii sai s-au refugiat la Ambasada Iugoslava din Budapesta. Dându-i-se asigurari ca poate iesi în siguranta , Nagy a plecat în România. A fost arestat si trimis în Ungaria. În 1958 , guvernul maghiar a anuntat executia lui Imre Nagy. La 31 iulie 1989 , guvernul de la Budapesta i-a organizat acestuia funeralii nationale.

D. Defectiunea iugoslava, 1948

-cauze: refuzul lui Iosip Broz Tito de a fi considerat vasal al Moscovei; sprijinul pe care iugoslavii l-au acordat comunistilor greci în timpul razboiului civil; patronarea iugoslava a proiectului unei mari federatii balcanice , ce urma sa includa Ungaria , România , Iugoslavia , Bulgaria , Albania ,posibil si Grecia
-10 februarie 1948 – Kremlin – întâlnirea delegatiilor de partid sovietica , iugoslavasi bulgara. Stalin ordona crearea unei federatii iugoslavobulgare (ratiunea unui atare ordin rezida în docilitatea fata de Moscova a liderilor comunisti bulgari)
-1 martie 1948 – Comitetul Central al Partidului Comunist Iugoslav respinge propunerea sovietica
-18 martie 1948 – Moscova își retrage consilierii militari si civili din Iugoslavia

-27 martie 1948 – într-o scrisoare , Moscova își motiva retragerea consilierilor: acestia fusesera tratati de iugoslavi cu ostilitate si agresivitate

-13 aprilie 1948 – raspunsul iugoslav, structurat pe 4 puncte: Stalin era victima unor dezinformari comunistii iugoslavi nu erau intimidati de serviciile de securitate , relatiile dintre acestia fiind solid fundamentate Partidul Comunist Iugoslav le inoculase maselor iubirea fata de URSS , proces deloc usor de realizat, construiau socialismul dupa un model diferit de URSS , însa nu mai puțin legitim

-4 mai 1948 - reactia sovietica – atitudinea iugoslava a fost catalogata drept puerile si aroganta

-28 iunie 1948 – excluderea Iugoslaviei din Cominform

II. Crize sistemice

a. Razboiul din Coreea

-Declaratia de la Cairo, semnata de Roosevelt, Churchill si Chiang Kai-shek promitea Coreei, dupa încheierea razboiului, independenta -dupa capitularea trupelor japoneze, trupele sovietice s-au deplasat de urgenta la

nord de paralela 38, pe 14 august 1945, fiind urmate abia în septembrie 1945 de instalarea trupelor americane la sud de paralela 38

-în 1948, Natiunile Unite au adoptat propunerea americana care sustinea alegeri libere în întreaga Coree, alegeri care urmau a decide soarta viitorului stat -nordul Coreei, aflat sub tutela sovietica a declinat propunerea americana, în timp ce în Sud s-au organizat alegeri libere, Syngman Rhee fiind ales în functia de presedinte

-Raspunsul sovietic nu a întârziat sa apara, în nord fiind proclamata Republica Democrata Populara Coreea (RDPC)

-aceeasi hotarâre a Natiunilor Unite solicita si retragerea trupelor aflate în Coreea. Atât SUA cât si URSS si-au retras propriile trupe, dar nu integral, ambele lasând în Coreea grupuri de consilieri

-la începutul anului 1950, administratia Truman considera Coreea de Sud ca fiind insuficient de importanta din punct de vedere strategic pentru a mandata o actiune militara americana care sa previna o eventuala invazie din partea Coreei de Nord. Generalul Mac Arthur si Secretarul de Stat Dean Acheson au ilustrat noua situatie prin definirea “perimetrului de aparare” al Statelor Unite ale Americii, perimetru din care atât Coreea cât si Taiwan-ul erau excluse.

-14 aprilie 1950 – NSC-68 - definea clar determinarea americana de a îngradire si de oprire a raspândirii comunismului, afirmând explicit ca SUA nu va tolera nici o agresiune din partea Uniunii Sovietice, indiferent unde aceasta agresiune s-ar produce

-25 iunie 1950 - la ora 4:40 a.m. atacul Armatei Populare Nord Coreene (APNC) asupra Coreei de Sud a început. În ciuda realului devotament

profesat de ARC (Armata Republicii Coreea), APNC profitând de deficiențele militare ale sudcoreenilor au ocupat capitala Seul pe 29 iunie 1950

-27 iunie , Washington – decizie referitoare la intervenția militară a SUA în Coreea (președintele Truman a ordonat forțelor militare aeriene și navale ale SUA să sprijine eforturile de rezistență ale ARC și Flotei a 7-a să ocupe poziții în preajma strâmtorilor Taiwan-ului)

-printr-o surpriză totală, Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite a votat susținerea eforturilor SUA de a sprijini Coreea de Sud. Aceasta fusese posibilă datorită absenței reprezentantului URSS, care astfel nu a putut uza de dreptul său de veto. La 7 iulie 1950, Generalul MacArthur a primit comanda Forțelor Națiunilor Unite (FNU) din Coreea. După ce Syngman Rhee a transferat comanda trupelor sud-coreene lui MacArthur, acesta a devenit comandantul militar suprem din Coreea de Sud

-4 iulie 1950 - forțele militare americane s-au angajat în lupta cu APNC , însă rezultatele au fost sub așteptări. Lipsa de experiență a armatei americane, echipamentul militar depășit și strategia eronată de luptă au avut drept rezultat o victorie categorică a nord-coreenilor. În următoarele două luni, armata Americană s-a retras aprox. 150 de mile.

-15 septembrie 1950 - asaltul FNU de la Inchon , reușind să încercuiască și să anihileze Armata 1 și Armata 2 a APNC, nu mai puțin de 14 divizii nord-coreene fiind distruse, FNU cucerind Seulul.

-14 octombrie 1950 – după mai multe ezitări , Republica Populară China ia decizia trimiterii în Peninsula Coreeană a voluntarilor chinezi (200 000 de voluntari chinezi intra în luptă , la 1 noiembrie)

-26 noiembrie 1950 – trupele chineze ating paralela 38 - 4 ianuarie 1951 – cuceresc Seul-ul

-14 martie 1951 – Mac Arthur organizează contraofensiva americană reușind să cucerească Seulul și să-i împingă pe comunisti spre paralela 38

-10 aprilie 1951 – Generalul Mac Arthur , datorită unor declarații hazardate referitoare la politica externă a SUA (posibilitatea folosirii armei atomice) este înlocuit cu Generalul Matthew B Ridgeway

--semnarea armistițiului, mult dorit de ambele părți , la 27 iulie 1953, în Panmunjom, va face ca granița dintre cele două state coreene să fie marcată în acest sat printr-o fâșie de beton vopsită, lăta de un picior

b. Criza Suezului

-iulie 1956 – secretarul de stat John Foster Dulles anunță faptul că SUA își retrag sprijinul financiar pe care-l promisese autorităților egiptene pentru construirea barajului de la Assuan.

-26 iulie 1956 – Abdel Gamal Nasser (venit la putere în 1954) hotărăște nationalizarea Companiei Universale a Canalului Suez (companie cu capital majoritar francez și englez) -nationalizarea canalului provoacă la Paris și Londra indignare. Britanicii și francezii , împreună cu israelienii , elaborează planul unei riposte: armata israeliană urma să invadeze

Egiptul, extinzându-si controlul asupra Peninsulei Sinai. Odata declansat conflictul , Franta si Marea Britanie urmau sa trimita în zona trupe de mentinere a pacii.

- 29 octombrie 1956 – armata israeliana ataca Egiptul-30 octombrie 1956 – Londra si Parisul lanseaza un ultimatum potrivit caruia partile beligerante trebuiau sa-si retraga trupele la 16 Km de canal. Israelul se conformeaza imediat.
- 31 octombrie 1956 – aviatia britanicasi franceza bombardeaza bazele aeriene egiptene.
- 5 noiembrie 1956 – intra în actiune trupele franco-britanice , atacând orasul Port Said -URSS reactioneaza împotriva interventiei franco-britanice , punând în discutie si posibilitatea unor represalii nucleare La randul lor, SUA , nemulumite ca nu au fost consultate anterior de francezi si englezi, solicita încetarea imediata a ostilitatilor
- 6 noiembrie 1956 – britanicii renunta , fiind urmati aproape imediat si de francezi
- Criza Suezului consacra noul statut al Marii Britanii si Frantei – puteri de rangul II

c. Criza rachetelor din Cuba (1962)

- Cuba – insula situata la 180 Km de coastele Floridei
- 15 aprilie 1961 – bombardiere americane B-26 , camuflate în avioane cubaneze , bombardeaza insula
- 17 aprilie 1961 – câteva sute de cubanezi debarca în Bahia de Cochinos(Golful Porcilor) – operatiunea militara esueaza -14 octombrie 1962 – un avion american U-2F , survolând insula la mare înaltime , a fotografiat amplasamentele de lansare a rachetelor SS4 si SS5
- 16 octombrie 1962 – presedintele Kennedy e informat si au loc dezbateri cu privire la raspunsul ce trebuia dat actiunilor sovietice din Cuba. Doua opinii au fost preliminate: ° o interventie chirurgicala , respectiv lovirea amplasamentelor de lansare a rachetelor si blocada Cubei -s-a optat pentru a doua varianta , instituindu-se o carantina în jurul Cubei (carantina – termen lipsit de nuanta belicoasa)
- 22 octombrie 1962 – într-un discurs televizat , presedintele Kennedy face public diferendul americano-sovietic , si afirma ca orice atac din Cuba asupra oricarei tari din Emisfera Vestica va fi considerat drept un atac al URSS împotriva SUA
- 26 octombrie 1962 – într-un mesaj adresat presedintelui SUA , Hruscirov propune o solutie de compromis: sovieticii își vor retrage rachetele din Cuba sub conditia ca SUA sa se angajeze ca nu va întreprinde nici un atac împotriva Cubei
- 27 octombrie 1962 – un alt mesaj trimis de Hruscirov , complica lucrurile: sovieticii solicitau si retragerea rachetelor americane Jupiter din Turcia. În aceiasi zi , un avion american U-2F , ce zbura la joasa înaltime , a fost doborât de o racheta sovietica – incident major

-27 octombrie 1962 – Kennedy îi raspunde lui Hruscirov , dându-si acordul pentru suspendarea carantinei si dând asigurari ca SUA nu vor invada Cuba

-28 octombrie 1962 – Hruscirov anunta ca sovieticii vor renunta la amplasarea rachetelor în Cuba

-SUA i-au informat pe sovietici ca rachetele americane din Turcia vor fi retrase , dar ca aceasta chestiune nu poate fi mentionata în nici un acord (de altfel autoritatile americane stabilisera retragerea acestor rachete

înainte de izbucnirea crizei rachetelor din Cuba , din simplul motiv ca dezvoltarea tehnologiei productiei de rachete permitea acum lansarea acestora si de pe submarine)

-7 noiembrie 1962 – SUA si URSS au ajuns la un acord , potrivit caruia navelor americane le era permisa inspectia vaselor sovietice aflate în drum spre casa.

-ca urmare a prezentei crize este instituita o linie de comunicare directa, un telefon rosu, între Moscova si Washington

1962-1975: De la criza rachetelor din Cuba la Actul final de la Helsinki. Institutionalizarea destinderii

I Tentativele de limitare a folosirii si experimentarii armamentului nuclear: SALT I si II

-5 august 1963 – semnarea Tratatului de Interzicere a Experientelor Nucleare de catre SUA , URSS si Mare Britanie. Tratatul stipula acordul partilor semnatare de a renunta la experimentarea armelor nucleare în atmosfera , în spatiul cosmic si sub apa. Tratatul în cauza este cunoscut si sub denumirea de Tratatul Limitat de Interzicere a Experimentelor Nucleare , deoarece nu continea nici o prevedere privind experimentele subterane

-1 iulie 1968 – semnarea Tratatului de Neproliferare Nucleara de catre SUA , URSS si Mare Britanie. Tratatul cerea partilor semnatare sa se abtina de la facilitarea dobândirii acestor arme de catre alte tari.

-mai 1972 – la Moscova , Richard Nixon si Alexei Kosîghin semneaza SALT I. Tratatul cuprinde doua parti :

° un acord , pe 5 ani , care limiteaza numarul rampelor de lansare a rachetelor balistice la numarul celor care exista sau sunt în constructie la data încheierii acordului (nr. rachetelor balistice intercontinentale : URSS – 2 358 ICBMs , SUA – 1 710 ICBMs ; rachete ce pot fi lansate de pe submarin : URSS – 62 SLBMs , UA – 44 SLBMs). Neajuns – se fixeaza o limita pentru numarul proiectilelor , nu însa , si pentru ogivele nucleare pe care fiecare proiectil poate sa le duca. A doua parte a tratatului se refera la proiectilele antibalistice (ABMs - acestea au menirea de a distruge proiectilele inamice , înainte ca acestea sa-si atinga tinta). Acordul , încheiat pe o perioada nelimitata , reduce numarul acestora la o pozitie

unica de 100 de proiectile. Invazia sovietica din Afganistan a determinat Congresul SUA sa nu ratifice acest tratat.

-iunie 1979 – la Viena , Jimmy Carter si Leonid Brejnev semneaza SALT II. Prezentul tratat , prevede limita de 2 250 de proiectile pentru fiecare putere si aduce limitari serioase în privinta numarului de ogive nucleare transportate.

II Crize periferice si de sistem: rolul Chinei în confruntarea celor doua puteri, SUA si URSS, conflictele din Orientul Apropiat si crizele energiei (1973, 1978), razboiul din Vietnam

A. Rolul Chinei în confruntarea celor doua puteri, SUA si URSS

1) Ruptura chino-sovietica : ° februarie 1956 – Congresul al XX-lea al PCUS si discursul secret al lui Nikita Hrusciov

° noiembrie 1957 – Consfatuirea partidelor comuniste de la Moscova 31 iulie – 3 august 1958 – întâlnirile oficiale dintre Mao Zedong si Nikita Hrusciov (Beijing) ° 2 octombrie 1959 – întâlnirea dintre Nikita Hrusciov si

Mao Zedong (Beijing) ° 18 iulie 1960 – retragerea expertilor sovietici din China ° 2 martie , 15 martie 1969 – incidentele militare sinosovietice de pe insula Damansky (Zhenbao)

2) Apropierea chino-americana : ° martie 1971 – SUA ridica restrictia la pasapoarte cetatenilor americani care doresc sa calatoreasca în China ° 6 aprilie 1971 - Diplomatia ping-pong-ului ° 10 iunie 1971 – SUA ridica , dupa 22 de ani , embargoul privind comertul cu Republica Populara China ° 9-10 iulie 1971 – calatoria secreta în China efectuata de Kissinger ° 25 noiembrie 1971 – discursul lui Huang Hua , discurs petrecut dupa primirea Republicii Populare China în ONU ° 21-28 februarie 1972 – vizita presedintelui Nixon în Republica Populara China
B. Conflictele din Orientul Apropiat si crizele energiei (1973, 1978)

1) Razboiul de 6 zile (1967) -1967 – Abdel Gamal Nasser reuseste sa obtina din partea ONU retragerea

castilor albastre -22 mai 1967 – Egiptul refuza accesul navelor sub pavilion israelian în

Golful Aquaba 30 mai 1967 – Egiptul si Iordania încheie un tratat de aparare mutuala

-5 iunie – Israelul lanseaza un atac preventiv asupra vecinilor sai arabi. Victoria Israelului este totala (340 de avioane egiptene sunt distruse, majoritatea la sol). Israelul ocupa teritoriul Gaza

-7 iunie 1967 – israelienii cuceresc Înaltimile Golan , Cisiordania si Ierusalimul. Tot acum guvernul israelian se declara dispus a înceta focul -încetarea focului , fara nici un fel de conditie, este acceptata de Iordania la

7 iunie , de Egipt la 8 iunie , si de Siria la 10 iunie

-22 noiembrie 1967 – Consiliul de Securitate adopta rezolutia 242 , a carei formulare ambigua (retragerea israeliana din toate teritoriile sau numai din unele) ascunde sâmburii razboiului de Yom Kippur
2) Razboiul de Yom Kippur (1973) -6 octombrie 1973 – Ziua Marii Iertari Evreiesti (Yom Kippur) – egiptenii ataca Peninsula Sinai si Înaltimile Golan -egiptenii reusesc sa forteze trecerea Canalului Suez , sirienii recuceresc o parte a Podisului Golan -12 octombrie 1973 – armata israeliana organizeaza cu succes o contraofensiva
-22 octombrie 1973 – Consiliul de Securitate adopta rezolutia 338 (încetarea focului în 12 ore) si cere aplicarea rezolutiei 242 -23 octombrie 1973 – armata israeliana reia operatiunile militare -26 octombrie 1973 – Consiliul de Securitate adopta rezolutia 339 si hotaraste organizarea unei forte de urgenta.

3) Prima criza energetica (1973)

-6 octombrie 1973 – declansarea Razboiului de Yom Kippur
-14 octombrie 1973 – SUA organizeaza un pod aerian pentru a aproviziona armata israeliana cu material de razboi , ceea ce provoaca o reactie dura din partea tarilor arabe
-16 octombrie 1973 – OPEC decide cresterea pretului petrolului.
-19 octombrie 1973 – OPEC decide instituirea unui embargo asupra exportului de petrol în SUA (pretul benzinei creste de la 3\$ barilul la 11.65\$ în numai trei luni)
-23-28 octombrie 1973 – embargo-ul este extins si asupra Olandei, urmata la 23 noiembrie de Portugalia si Africa de Sud -27 noiembrie 1973 – Richard Nixon semneaza Emergency Petroleum Allocation Act (viza pretul si productia de titei) -17 martie 1974 – OPEC renunta la embargo (exceptie face Libia)

4) A doua criza energetica (1978-1979)

-decembrie 1978 – violentele radicale din Iran determina oprirea exportului de petrol
-16 ianuarie 1979 – sahu Iranului este constrâns sa ia calea exilului
-1 februarie 1979 – ayatolahul Khomeiny instaleaza o Republica islamica -sub noul regim , exporturile de petrol sunt reluate , însa într-o cantitate mult mai mica decât anterior – determina cresterea pretului titeiului
-1980 – Saddam Hussein invadeaza Iranul – exporturile de petrol ale Iranului sunt oprite , iar cele ale Irakului sunt reduse cu 70% - provoaca cresterea pretului titeiului

5) Razboiul din Vietnam

Administratia Truman

- în timpul celui de al doilea razboi mondial, rezistenta împotriva ocupatiei japoneze a fost condusa de Vietminh (Liga vietnameza pentru

independenta) care a cazut sub influenta comunistilor condusi de Ho Si Min

-la sfârșitul razboiului Vietminhul controla nordul Vietnamului, iar în septembrie 1945 Ho Si Min a proclamat înfiintarea Republicii Democratice Vietnam, cu capitala la Hanoi, recunoscuta de Franta în 1946 -la sfârșitul anului 1946, Ho Si Min s-a opus eforturilor franceze de a pune bazele unui alt regim în sud se declanseaza razboiul din Indochina Administratia Einsenhower

-în 1954 forte masive franceze sunt trimise la Dien Bien Phu în nord-vestul Vietnamului, lângă grana cu Laos, pentru a atrage gherila Vietminh în câmp deschis si a o distruge, însa lipsiti de ajutorul american, francezii sunt încercuiti si asediati, iar Dien Bien Phu cade - în iulie 1954 se încheie acordurile de la Geneva, prin care se urmareau normalizarea situatiei din Vietnam - în 1956, guvernul Vietnamului de Sud refuza sa respecte prevederile

Acordurile de la Geneva si în acest context, fortele de gherila ale Vietcongului declanseaza o serie de atacuri împotriva regimului Administratia Kennedy

- Vietcongul este aprovizionat de Nord, prin Laos, prin calea Ho Si Min - presedintele Kennedy trimite doar consilieri militari - în 1963, Diem, primul ministru sud - vietnamez este înlaturat printr-o lovitura de stat, ceea ce a inaugurat o perioada de instabilitate politica

Administratia Jonhson

- în martie 1965 primele unitati sunt trimise sub pretextul apararii aerodromurilor americane

- 31 ianuarie 1968, nerespectând armistițiul încheiat pentru sarbatori, fortele Vietcong si Nordul declanseaza un atac surpriza împotriva Sudului, asa - numita ofensiva Tet » contraatac american si al fortelor Vietnamului de

Sud, încheiat fara un rezultat clar, de fapt o victorie psihologica pentru Hanoi » încetarea bombardamentelor

Administratia Nixon

- o noua strategia care viza trei directii de actiune: a) convorbiri la Paris - ajung într-un impas datorita pozitiiilor ireconciliabile ale celor doua parti: americanii doreau retragerea fortelor Vietnamului de Nord si a Vietcongului din Sud, mentinerea regimului sprijinit de ei, în timp ce nord vietnamezii si Vietcongul doreau mentinerea unei prezente militare si reunificarea Vietnamului sub conducerea unui guvern comunist

b) vietnamizarea conflictului: reducerea implicarii directe americane prin scaderea numarului de soldati americani si transferarea operatiunilor militare catre unitatile vietnameze, însotita de un sprijin american pentru instruirea si echiparea acestora

c) extinderea razboiului asupra Cambodgiei, asa -numita operatiune Menu (bombardarea începând cu martie 1969 a bazelor comuniste din Cambodgia)

- în decembrie 1972, convorbirile de la Paris s-au întrerupt » americanii declanșează așa-numitele „bombardamente de Craciun”
- 27 ianuarie 1973 semnarea unui acord prin care nord – vietnamezii obtineau ceea ce ceruseră anterior, în timpul negocierilor, iar sud-vietnamezii acceptau doar datorită promisiunii Statelor Unite ca vor interveni dacă acordul este încălcat
- la sfârșitul lui martie 1973, unitățile americane au părăsit Vietnamul
- martie 1975, Vietnamul de Nord declanșează ofensiva împotriva Sudului; cererea de ajutor a Vietnamului de Sud este ignorată de Congresul american

III Criza cehoslovacă și “suveranitatea limitată” în blocul estic

- A. cauze: - eforturile reformiștilor de la Praga de a oferi un model de socialism radical diferit de cel sovietic - lipsa de legitimitate a elitelor conducătoare, asociate cu modelul anacronic stalinist - conflict între ramura slovacă și cea cehă a partidului comunist .
- ascuțirea luptei politice de la vârful conducerii partidului . ianuarie 1968, Novotny este înlocuit de către Alexander Dubcek, în fruntea partidului comunist, iar în martie 1968, demisionează din funcția de președinte al Republicii, lăsându-i locul generalului Ludvik Svoboda
 - B. desfășurarea evenimentelor: - Dubcek a încercat o modernizare a sistemului socialist . aprilie 1968 este adoptat de către Comitetul Central al partidului comunist documentul intitulat „Programul de acțiune”
 - au avut loc masive reabilitări politice și ale victimelor represiunii staliniste
 - 23 martie 1968 – întâlnirea de la Dresda a statelor participante la Tratatul de la Varșovia . condamnarea mișcării reformiste cehoslovace - 27 iunie 1968 este publicat „Manifestul celor 2000 de cuvinte” - iulie 1968 – o nouă întâlnire a statelor participante la Tratatul de la Varșovia, fără România și Cehoslovacia s-a încheiat cu remiterea unei scrisori deschise amenințătoare adresată liderilor cehoslovaci - o nouă întâlnire a statelor participante la Tratatul de la Varșovia la Bratislava . încercarea sovietică de a-l înlătura pe Dubcek, care esuează
 - 21 august 1968 a avut loc invazia Cehoslovaciei de către trupele Tratatului de la Varșovia . consecințe: impunerea unui guvern pro – sovietic, Dubcek, alți lideri cehoslovaci au fost luați ostateci și transportați la o unitate militară din URSS . desfășurarea tratativelor de la Moscova - aprilie 1968 Husak îl înlocuiește pe Dubcek - 13 noiembrie 1968 discursul lui Brejnev . doctrina suveranității limitate

IV De la Ostpolitik la Actul final de la Helsinki

- în 1969, social – democratul Willy Brandt pune capăt doctrinei Hallstein (ruperea relațiilor diplomatice cu toate țările care au

recunoscut R.D.G.) - Willy Brandt initiaza o politica de „deschidere spre Est” (Ostpolitik), care se va materializa prin încheierea urmatoarelor acorduri: a) august 1970 – tratatul germano – rus b) decembrie 1970 – tratatul germano – rus c) septembrie 1971 – tratatul cvatripartit cu privire la Berlin d) decembrie 1972 – tratatul fundamental dintre cele doua state germane, R.D.G. si R.F.G. e) tratat de prietenie cu Cehoslovacia

Actul final de la Helsinki

- s-a semnat la sfârșitul Conferinței pentru Securitate si Cooperare în Europa, la 1 august 1975
- ideea întaririi pacii si securitatii în Europa si a convocarii unei conferinte în acest sens a fost pentru prima data inclusa în „Declaratia cu privire la întarirea pacii si securitatii în Europa”, adoptata la 6 iulie 1966, în cadrul sedintei Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de prietenie, colaborare si asistenta mutuala de la Varsovia
- prima Conferinta pentru Securitate si Cooperare în Europa a inclus trei faze:
 - 1) nivelul ministrilor afacerilor externe, având sarcina sa înregistreze punctele de vedere ale guvernelor participante în problemele referitoare la securitatea si cooperarea în Europa, precum si eventualele propuneri ale diferitelor probleme ale ordinii de zi a conferintei, s-a desfasurat la Dipoli (o localitate mica de lângă Helsinki) între 22 noiembrie 1972- 8 iunie 1973
 - 2) a doua faza, la nivel de experti, consacrata elaborarii documentelor finale sub forma de declaratii, recomandari, rezolutii sau orice alt tip de document final, precum si pregatirea, fixarea celei de a treia faze s-a desfasurat la Geneva, între 18 septembrie 1973-21 iulie 1975
 - 3) a treia faza prevazuta pentru adoptarea documentelor finale, într-un cadru oficial, la nivelul sefilor de stat sau de guvern, s-a desfasurat între 30 iulie – 1 august 1975 la Helsinki
 - la CSCE Helsinki au participat 33 de state, membre ale Aliantei Nord Atlantice, Pactului de la Varsovia, state nealiniat - structura Actului final de la Helsinki: trei parti / „cosuri” mari
 - a) probleme politice
 - b) probleme economice
 - c) problema drepturilor omului si libera circulatie a ideilor

Evolutii în perioada razboiului rece 1962-1989 – sfârșitul razboiului rece

I Tensionarea relațiilor Est-Vest și politica riposte totale a lui Ronald Reagan

A. URSS 10 noiembrie 1982 – Leonid Brejnev moare - 12 noiembrie 1982 – CC al PCUS îl alege ca secretar general pe Iuri Andropov , fost șef al KGB 9 februarie 1984 – Iuri Andropov moare 13 februarie 1984 – CC al PCUS îl alege ca secretar general pe Konstantin Cernenko , 11 aprilie 1984 – Sovietul Suprem îl alege pe Cernenko ca șef al statului (președinte al Prezidiului) 10 martie 1985 – Konstantin Cernenko moare 11 martie – CC al PCUS îl alege în funcția de secretar general pe Mihail Gorbaciov -perestroika (restructurare) și glasnost (transparență)

B. SUA

- 2 noiembrie 1976 – Jimmy Carter (fostul guvernator al Georgiei) devine al 39-lea președinte al SUA
- 17 septembrie 1978 – Acordurile de la Camp David dintre Anwar as Sadat și Menahem Begin (întâlnire mediata de Carter)
- 4 noiembrie 1979 – debutul crizei ostatecilor din Iran
-4 noiembrie 1980 – Ronald Reagan este ales al 40-lea președinte al SUA ; în martie 1983 – Reagan cataloghează URSS drept Imperiul Raului , propune dezvoltarea și amplasarea unui sistem antiracheta – Inițiativa de Aparare Strategică

C. Relații Est-Vest

1. Criza euro-rachetelor

-în 1977 URSS a hotărât să modernizeze și să întărească rachetelor sale cu rază medie de acțiune, începând să desfășoare rachetele de tip SS20, mobile dotate fiecare cu câte trei capete nucleare, fiecare putând să parcurgă mai mult de 5.000 km și deci, cu rază mare de acțiune, plecând de pe teritoriul sovietic, până în Europa, bazinul mediteranean, Extremul Orient (China, Japonia) și chiar Alaska.

-la 14 decembrie 1979, alianța nord – atlantică a adoptat „dubla decizie” care constă în modernizarea începând sfârșitul anului 1983, a rachetelor americane instalate în Europa occidentală (euromissile) prin dotarea cu rachete de tip Pershing II și rachete de croazieră negocierea cu scadența în 1983, între Washington și Moscova în vederea eliminării rachetelor SS 20, făcând astfel inutilă amplasarea noilor rachete americane.

- conform acestei duble decizii, la Geneva se vor desfășura, începând cu data de 30 noiembrie 1981, negocierile americano-sovietice în privința acestor rachete cu rază medie de acțiune

- ele stagnează, URSS propunând o înghețare a desfășurării rachetelor SS-20 (în schimbul stopării instalării noilor rachete americane), dar excluzând orice lichidare a stocurilor -la sfârșitul anului 1983, pentru ca

negocierile americano-sovietice nu au dat nici un rezultat, se începe instalarea rachetelor Pershing II și a rachetelor americane de croaziera

-la 8 decembrie 1987, președintele american Ronald Reagan și liderul sovietic Mihail Gorbaciov au semnat la Washington un tratat prin care se stabilea distrugerea tuturor rachetelor americane și sovietice cu o rază de acțiune între 500 și 5000 de km

2. Doctrina Reagan

-formulată la începutul președinției lui Reagan, stipula decizia SUA de a recurge la forța militară pentru a se opune influenței sovietice în Lumea a Treia.

3. Întâlniri la vârf

-11-12 octombrie 1986 – Reykjavik – Ronald Reagan și Mihail Gorbaciov convin asupra eliminării rachetelor balistice cu rază medie de acțiune din Europa

-2-3 decembrie 1989 – Malta – întâlnire între George Bush și Mihail Gorbaciov, prilej cu care liderul sovietic a declarat că nu va folosi forța pentru menținerea regimurilor comuniste din Estul Europei.

II Interventia militară sovietică în Afganistan – 1979

-27 aprilie 1978 – lovitură de stat – Mohammed Taraki, conducătorul aripii dure din Partidul Comunist Afgan, ajunge la putere -5 decembrie 1978 – semnarea tratatului sovieto-afgan -septembrie 1979 – asasinarea lui Taraki (în spatele asasinării se afla primministrul Hafizullah Amin) -24 decembrie 1979 – sovieticii invadează Afganistanul

III Evoluții în blocul comunist în deceniile VIII-IX

Cauzele revoluțiilor din 1989

a) cauze economice -esecul sistemului economic de tip socialist (centralizare, planificare, accent pus pe industrializarea de tip stalinist, înapoierea tehnologică, apariția economiei subterane și a comerțului „la negru”)

- reconsiderarea de către Uniunea Sovietică a relațiilor economice din interiorul blocului estic: schimbările din economia mondială, combinate cu crizele petrolului din anii șaptezeci, au transformat statele est-europene dintr-un avantaj într-o greutate economică pentru statul sovietic

- presiunea socială crescândă ca urmare a dificultăților economice - scăderea creșterii economice, concomitent cu o scădere a resurselor -

crizele petrolului au determinat acute crize financiare, rezultatul fiind reprezentat de

aparitia unor noi dezechilibre economice

b) cauze politice

- schimbari în politica externa a blocului occidental: decizia NATO de înarmare si decizia statelor Comunitatii Europene de a forma o uniune politica

- „factorul CSCE” – drepturile fundamentale ale cetatenilor incluse în cel „de al treilea cos” al CSCE Helsinki, care deveniserasi drepturi pe care cetatenii statelor comuniste le puteau cere, au contribuit la de-legitimarea conducerilor acestor state si la formarea unor grupuri sociale autohtone

- folosirea prevederilor Actului final de la Helsinki ca o modalitate de presiune diplomatica asupra tarilor est – europene

- „factorul Gorbaciov” – reformele impuse de acesta sistemului sovietic; impunerea doctrinei Sinatra în relatiile Uniunii Sovietice cu tarile blocului comunist - „efectul Ioan Paul al II-lea” – folosirea mesajul crestian având la baza adevarul, solidaritatea si respectarea drepturilor omului ca o forma de slabire din interior a regimurilor comuniste

- o înțelegere între cele doua mari puteri (Uniunea Sovieticasi Statele Unite ale Americii) ca o modalitate de a se pune capat razboiului rece, divizarii Europei si a Germaniei

-existenta unei fractiuni reformatoare în cadrul partidelor comuniste care va forma nucleul unei conduceri alternative -aparitia primelor miscari de contestare a regimurilor comuniste din partea societatii

civile - pierderea legitimitatii partidelor comuniste datorita prelungirii crizei existente

c) cauze morale

-erodarea ideologiei marxist – leniniste: scaderea încrederii marii mase a populatiei în capacitatea elitelor comuniste de a rezolva criza prin metode tipice sistemului; demoralizarea elitelor comuniste, pierderea încrederii acestora în viabilitatea unui sistem de tip socialist.